Дүртенче чакырылыш Татарстан Республикасы
Азнакай муниципаль районы Азнакай шәһәр Советы
КАРАРЫ

Азнакай шәһәре № 66-13 «14» декабрь 2021 ел

Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының «Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре

«Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясы, «Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге уставы нигезендә Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы «Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә тулаем төзекләндерү объектларын чиста тотуга һәм тәртиптә тотуга бердәм таләпләр билгеләү максатында

Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы Азнакай шәһәре Советы **карар итте:**

1. 1 нче кушымта нигезендә, Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының " Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен расларга.

2. Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы Советының түбәндәге карарлары үз көчен югалткан дип танырга:

-2006 елның 19 маендагы 28-6 нчы номерлы "Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү, чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләре турында»;

- 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы «Азнакай шәһәр Советының «Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү кагыйдәләрен, чисталык һәм тәртип саклауны раслау турында» 2006 елның 14 июлендәге 44-7 номерлы карарының 1 нче кушымтасына үзгәрешләр кертү хакында»;

- 2008 елның 15 маендагы 92-24 номерлы «Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү, чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләре турында» 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы Татарстан Республикасы Азнакай шәһәр Советы карарына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү хакында»;

- 2009 елның 01 декабрендәге 147-39 нчы номерлы «Татарстан Республикасы Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы карары белән

расланган Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү кагыйдәләренә өстәмәләр кертү, чисталык һәм тәртип саклау турында»;

- 2010 елның 29 апрелендәге 166-44 нче номерлы "Татарстан Республикасы Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 14 июлендәге 44-7 номерлы, 2008 елның 15 маендагы 92-24 номерлы, 2009 елның 1 декабрендәге 147-39 номерлы карарлар белән кертелгән үзгәрешләрне исәпкә алып, 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы карары белән расланган, төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, Азнакай шәһәрендә чисталык һәм тәртип саклау турында";

- 2011 елның 26 маендагы 33-8 нче номерлы «Төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, Азнакай шәһәрендә чисталык һәм тәртип саклау турында»;

- 2012 елның 12 июлендәге 72-20 нче номерлы "Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы карары белән расланган, төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, Азнакай шәһәрендә чисталык һәм тәртип саклау турында";

- 2013 елның 23 августындагы 99-30 нчы номерлы "Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы карары белән расланган (14.07.2006 № 44-7, 15.05.2008 № 92-24, 01.12.2009 № 147-39, 29.04.2010 № 166-44, 26.05.2011 № 33-8, 12.07.2012 № 72-20 карарлар редакциясендә), төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү, Азнакай шәһәрендә чисталык һәм тәртип саклау турында";

- 2014 елның 22 маендагы 123-88 нче номерлы " Азнакай шәһәр Советының «Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү, чисталык һәм тәртип кагыйдәләре турында» 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы карарына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү хакында (14.07.2006 ел, № 44-7, 15.05.2008 ел, № 92-24, 01.12.2009 ел, № 147-39, 29.04.2010 ел, № 166-44, 26.05.2011 ел, № 33-8, 12.07.2012 ел, № 72-20, 23.08.2013 ел, № 99-30 карарлар редакциясендә)";

- 2014 елның 29 декабрендәге 154-44 нче номерлы "Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы карары белән расланган, төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, Азнакай шәһәрендә чисталык һәм тәртип саклау турында (14.07.2006 № 44-7, 15.05.2008 № 92-24, 01.12.2009 № 147-39, 29.04.2010 № 166-44, 26.05.2011 № 33-8, 12.07.2012 № 72-20, 23.08.2013 № 99-30, 22.05.2014 № 123-38 карарлар редакциясендә)»

-2017 елның 29 сентябрендәге 55-18 нче номерлы «Татарстан Республикасы Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 нчы номерлы Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү, чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләре турында» карарына үзгәрешләр кертү хакында" (14.07.2006 № 44-7, 15.05.2008 № 92-24, 01.12.2009 № 147-39, 29.04.2010 № 166-44, 26.05.2011 № 33-8, о12.07.2012 № 72-20, 23.08.2013 № 99-30, 22.05.2014 № 123-38, 29.12.2014 № 154-44 каралар редакциясендә)»;

- 2018 елның 19 апрелендәге 93-25 нче номерлы «Татарстан Республикасы Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы "Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү, чисталык һәм тәртип саклау кагыйдәләре турында» карарына үзгәрешләр кертү хакында (14.07.2006 № 44-7, 15.05.2008 № 92-24, 01.12.2009 № 147-39, 29.04.2010 № 166-44, 26.05.2011 № 33-8, 12.07.2012 № 72-20, 23.08.2013 № 99-30, 22.05.2014 № 123-38, 29.12.2014 № 154-44, от 29.09.2017 № 55-18 карралар редакциясендә)»;

- 2019 елның 22 апрелендәге 133-32 нче номерлы "Татарстан Республикасы Азнакай шәһәр Советының 2006 елның 19 маендагы 28-6 номерлы «Азнакай шәһәрендә тышкы төзекләндерү, чисталык һәм тәртип кагыйдәләре турында» карары белән расланган, Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының «Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләренә үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында" (14.07.2006 № 44-7, 15.05.2008 № 92-24, 01.12.2009 № 147-39, 29.04.2010 № 166-44; 26.05.2011 № 33-8, 12.07.2012 № 72-20, 23.08.2013 № 99-30, 22.05.2014 № 123-38, 29.12.2014 № 154-44, 29.09.2017 № 55-18, от 19.04.2018 № 93-25 карарлар редакциясендә)».

3. Әлеге карарны " Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында" түбәндәге веб-адрес буенча урнаштыру юлы белән игълан итәргә: http://pravo.tatarstan.ru. һәм Азнакай муниципаль районының Интернет-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтында түбәндәге веб-адрес буенча урнаштырырга: http://aznakayevo.tatarstan.ru.

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны торак-коммуналь хуҗалык, төзекләндерү, табигатьтән файдалану һәм җир мәсьәләләре буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Рәис М. З. Шәйдуллин

Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы
Азнакай шәһәре Советы карарына 1 нче кушымта
«_____» __________ 2021 №______

Татарстан республикасы Азнакай муниципаль районы «Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре

1. Гомуми нигезләмәләр

1.1. Әлеге Кагыйдәләр «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2017 елның 29 декабрендәге 463-ФЗ номерлы Федераль закон, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон, «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2017 елның 30 декабрендәге 1717 номерлы карары, «Россия Федерациясендә янгынга каршы режим кагыйдәләренә үзгәрешләр кертү турында» 7104 номерлы карары, «Россия Федерациясе Авыл хуҗалыгы һәм шәһәр округлары территорияләрен төзекләндерү өчен методик кагыйдәләр әзерләү турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1 нче карары нигезендә эшләнде.

1.2. Әлеге Кагыйдәләр түбәндәгеләрне билгели: алар урнашкан биналарны (торак йортларны да кертеп), корылмаларны һәм җир кишәрлекләрен тышкы күренешенә, тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадларын һәм коймаларын тышкы күренешенә карап тоту, төзекләндерү эшләре һәм аларны үтәү ешлыгы исемлеген; биналар (алардагы урыннар) милекчеләренең һәм янәшәдәге территорияләрне төзекләндерүдә катнашу тәртибен; Азнакай шәһәре территориясен төзекләндерүне оештыруны (урамнарны яктыртуны, территорияне яшелләндерүне кертеп, урамнар исемнәре һәм йортларның номерлары булган күрсәткечләр куюны, кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тотуны да кертеп).

1.3. Барлык оешмалар, предприятиеләр һәм учреждениеләр, оештыру-хокукый формаларына һәм милек рәвешләренә бәйсез рәвештә, шулай ук барлык төр корылмалар, биналар арендаторлары милекче булу, җирдән файдалану хокукына хокукый акт белән билгеләнгән территорияләрдә үрнәк тәртиптә тотарга тиеш:
- торак, мәдәни-көнкүреш, административ, сәнәгать, сәүдә биналары, вокзаллар, стадионнар, спорт корылмалары, балалар бакчалары, парклар, скверлар;
- территорияне төзекләндерүнең барлык элементлары, шул исәптән урамнар, мәйданнар, юл йөрү юллары, ишегаллары, кварталлар;
- коймалар, коймалар, газон киртәләре, барлык реклама төрләре һәм реклама җайланмалары, элмә такталар, витриналар, лоткалар, стоянкалар, урам хәрәкәтен җайга салу билгеләре, милиция сигнализациясе чаралары һәм янгын сагы;
- урам яктырту фонарьлары, төрле терәкләр, баганалар, урналар, урам исемнәре, транспорт тукталышлары күрсәткечләре, йорт номерлары билгеләре, мемориаль билгеләр, мемориаль такталар, антенналар, трансформатор җайланмалар;
- юлүткәргечләр, инженер-техник һәм санитар Корылмалар, урамнарның, мәйданнарның юл катламнары.

1.4. Беркетелгән территорияләрне һәм ишегалды территорияләрен (алга таба - текст буенча җаваплы затлар) карап тоту һәм җыештыру өчен җаваплы затлар - гражданнар, вазыйфаи һәм юридик затлар, җир кишәрлекләре, биналар, корылмалар, ясалма корылмалар, җир асты һәм җир өсте инженерлык коммуникацияләре, аларның конструктив элементлары һәм

инженерлык белән тәэмин итү объектлары милекчеләре һәм (яки) алардан файдаланучылар, шулай ук төзелгән шартнамәләр нигезендә территорияләрне карап тоту һәм җыештыру эшләрен башкаручы юридик һәм физик затлар, шәхси эшмәкәрләр.

1.5. Азнакай шәһәре башкарма комитеты, Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы башкарма комитетының административ комиссиясе (алга таба - административ комиссия), Азнакай районында административ хокук бозулар турында беркетмәләр төзергә вәкаләтле вазыйфаи затлар һәм башка вәкаләтле органнар, оешмалар әлеге кагыйдәләрнең үтәлешен контрольдә тота.

1.6. Бу кагыйдәләрдә төшенчәләр кулланыла:

- шәһәр җирлегенең җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары булып, җирлекнең торак пунктлары чикләрендә гомуми файдаланудагы автомобиль юллары санала, федераль, төбәк яки муниципальара әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларыннан тыш, шәхси автомобиль юллары тора. Шәһәр җирлегенең җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары исемлеге шәһәр җирлегенең җирле үзидарә органы тарафыннан раслана;

- муниципаль районның җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары муниципаль район чикләрендә гомуми файдаланудагы автомобиль юллары булып тора, федераль, региональ яки муниципальара әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларыннан, җирлекләрнең җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларыннан, шәхси автомобиль юлларыннан тыш. Муниципаль районның җирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары Исемлеге муниципаль районның җирле үзидарә органы тарафыннан раслана;

- территорияне төзекләндерү - муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән чаралар комплексын тормышка ашыру, гражданнарның яшәү шартларын яхшырту, муниципаль берәмлек территориясенең санитар һәм эстетик торышын тәэмин итү һәм яхшырту, мондый территорияләрдә урнашкан торак пунктларның территорияләрен, шул исәптән гомуми кулланылыштагы территорияләрне, җир кишәрлекләрен, биналар, корылмалар, тирә-юнь территорияләрен карап тоту буенча эшчәнлек;

- хуҗасыз транспорт чарасы - милекчесе яки хуҗасы билгеле булмаган йә, әгәр законда башкасы каралмаган булса, милекче милек хокукыннан баш тарткан транспорт чарасы;

- ташландык транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка аның янына иректә керү мөмкинлеге булмаган (ишекләр, кузов остеклениесе элементлары, кузовның башка элементлары, ябык ишекләр булмау, ишекләрне запирание булмау һ. б.), шулай ук билгеләнеше буенча куллану мөмкинлеге булмаган (сүнгән тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләр, башка конструктив детальләр булмау һ. б.) һәм шул ук вакытта гомуми кулланылыштагы урыннарда (йорт яны территорияләрендә), транспорт чараларын саклау өчен билгеләнмәгән транспорт чараларын җәяүлеләр үтү, территорияне җыештыру, махсус транспорт һәм чүп-чар җыю машиналарының подъездларга һәм чүп контейнерларына һәм (яки) әлеге кагыйдәләрне бозу белән урнаштырылган булуы;

- квартал эчендәге (җирле) юл - магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына кадәр транспорт һәм җәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

- кунак стоянкасы - торак зоналарга килүчеләр өчен җиңел автомобильләр кую өчен билгеләнгән ачык мәйданчык;

- вертикаль яшелләндерү - биналарның һәм корылмаларның фасад өслекләрен, шул исәптән балконнар, лоджияләр, галереяләр, терәк диварлар һ. б. куллану, аларда стационар һәм мобиль яшел үсентеләр урнаштыру өчен;

- төзекләндерүне торгызу-юлның бөтен киңлегенә ясалма өслекне, тротуарны сыйфатлы итеп торгызуны, бордюрлы ташны кире кайтаруны, туфракның уңдырышлы катламын торгызу, газон үләннәре чәчү һәм бозылган яшел үсентеләр утырту белән газоннарны ремонтлау, реклама конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын үз эченә алган эшләр комплексы;

- махсус сайланган үлән орлыкларын чәчү белән булдырыла торган газон - үлән катламы, ул утырту, парк корылмалары өчен фон һәм ландшафт композициясенең мөстәкыйль элементы булып тора;

- яшел үсентеләр-билгеле бер территориядә агач-куак һәм үлән үсемлекләре җыелмасы;
- ишегалды корылмалары - җир кишәрлегендә урнашкан вакытлыча ярдәмче корылмалар (базлар, күгәрчен оясы, сарайлар һ. б.);
- ишегалды территориясе-бер яки берничә күп фатирлы йорт янындагы һәм анда яшәүче затларның гомуми кулланылышында булган һәм аларның эшләвен тәэмин итә торган территория. Күп фатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар мәйданчыклары, ял итү урыннары, кием киптерү, автомобиль кую урыннары, яшел үсентеләр һәм башка җәмәгать кулланылышы объектлары урнашкан;
- балалар мәйданчыгы - җир өстендә балалар уеннары өчен билгеләнгән объектлар урнашкан җир кишәрлеге (таулар, карусельләр, таганнар, комлыклар һәм (яисә) башка шундый объектлар);
- йорт биләү - торак йорт (торак йортның бер өлеше) һәм аңа тоташкан һәм (яисә) гомуми торак йорт белән (торак йортның бер өлеше) җир участогында йорт алды корылмалары (гараж, мунча (сауна, бассейн), теплица (кышкы бакча), йорт терлекләрен һәм кош-кортны тоту өчен биналар, башка объектлар);
- йорт билгеләре - аншлаг (урам, мәйдан, проспект), номер билгесе (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатир номерының күрсәткече, объектның инвалидлар өчен мөмкинлегенең халыкара символы, рәхмәт белдерүчеләр, истәлекле такталар, полигонометрик билге, янгын гидранты күрсәткече, грунт геодезия билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм суүткәргеч челтәре коелары күрсәткечләре, канализация күрсәткече, җир асты газүткәргечләре корылмалары күрсәткечләре, җир асты газ үткәргече;
- җир кишәрлеге милек хокукы объекты буларак һәм Россия Федерациясе Җир кодексының 25.10.2001 ел, № 136-ФЗ белән каралган башка төр милек объекты буларак җиргә хокукның күчемсез нәрсә булып тора, ул Җир өслегенең бер өлешеннән гыйбарәт һәм аны индивидуаль билгеле бер әйбер сыйфатында билгеләргә мөмкинлек бирә торган характеристикаларга ия;
- җир эшләре - грунт юып алу, җәю, территориянең камилләштерелгән яки грунт өслеген бозып, йә камилләштерелгән юлларны һәм тротуарларны урнаштыру (җәю) белән бәйле эшләр;
- эшләрне алып бару зонасы-төзелеш, инженерлык коммуникацияләрен салу, капиталь һәм башка ремонт эшләре рөхсәт ителгән койма белән әйләндереп алынган территория. Теләсә нинди эш төрләрен (аварияләрдән тыш) үткәрү, җиһазлар, материаллар, калдыклар, техник инвентарь туплау, тиешле киртәләрдән читтә тыела;
-инженерлык - техник тәэмин итү челтәре-биналарны һәм корылмаларны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән торба үткәргечләр, коммуникацияләр һәм башка корылмалар җыелмасы;
- каты коммуналь калдыкларны, эре габаритлы калдыклардан тыш, җыю өчен билгеләнгән контейнер - чүп-чар җыентыгы;
- контейнер мәйданчыгы - каты коммуналь калдыклар җыелу урыны (мәйданчыгы), әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә Россия Федерациясе законнары һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү өлкәсендә Россия Федерациясе законнары таләпләре нигезендә төзекләндерелгән һәм контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру өчен билгеләнгән;
- яңгыр сулары канализациясе (яңгыр сулары канализациясе) - өске (яңгыр сулары, талкын), су сиптерү һәм дренаж суларын транспортлау өчен билгеләнгән инженерлык корылмалары (таләпләр, яңгыр кабул итү җайланмалары, лотоклар һәм торбалар) - технологик яктан бәйләнешле инженерлык корылмалары комплексы;
- чүп-чар өеме-контейнер мәйданчыгында яки теләсә кайсы башка территориядә каты көнкүреш калдыклары һәм зур габаритлы чүп-чар җыелу, үз белдегең белән ташлану нәтиҗәсендә барлыкка килгән чүп-чар 1 куб. метрдан артмаган күләмдә;
- тышкы яктырту-тәүлекнең караңгы вакытында юлларны, урамнарны, мәйданнарны, паркларны, скверларны, ишегалларын һәм җәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементларның җыелмасы;
- төзекләндерү объектлары-җир кишәрлекләре өслегенең ясалма өслеге (асфальтобетон, бетон өслеге һ. б.), биналар һәм корылмалар, шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, юллар, велосипед юллары, ишегалды киңлекләре, балалар, спорт һәм спорт-уен мәйданчыклары, хуҗалык мәйданчыклары, җирле әһәмияттәге автомобиль юллары; аеруча саклаулы табигать

объектлары һәм тарихи-мәдәни әһәмияттәге җирләрнең территорияләрен төзекләндерү элементлары буларак карала торган җирле әһәмияттәге автомобиль юллары, шулай ук зиратлар; яшел утыртмалар (агачлар, куаклар, куаклар); (газон һ. б.); тышкы яктырту һәм архитектура-сәнгать яктырту җайланмалары; коймалар, коймалар, капкалар; балалар, спорт һәм спорт-уен мәйданчыклары җиһазлары объектлары; бәйрәм ландшафты һәм башка бизәлеш предметлары; территорияне санитар тоту өчен билгеләнгән урыннар, җиһазлар һәм корылмалар; җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю һәм чыгару өчен җиһазлар һәм корылмалар; җитештерү зоналарын һәм аерым җитештерү объектларын, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, махсус билгеләнештәге зоналарны төзекләндерү объектлары, шулай ук тиешле санитар-саклау зоналары; аерым торак биналарның, җитештерү һәм инженерлык корылмаларының фасад өлешенең тышкы кыяфәте; аларга карата хокук субъектларының гамәлләре законнар белән билгеләнгән төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән җайга салына;

- биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү эшләрен, инженерлык коммуникацияләрен салу, үзгәртеп кору һәм ремонтлау белән бәйле җир эшләрен, стационар булмаган объектларны, ясалма төзекләндерү объектларын урнаштыру, юлларны төзү һәм ремонтлау буенча мәҗбүри таләпләр-билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт һәм проект документлары, махсуслаштырылган оешмалар белән шартнамәләр булу һәм куркынычсызлык тәэмин итү, санитар нормаларны үтәү һәм Зәй шәһәре территориясенең эстетик торышын саклау буенча чаралар комплексы үтәлеше, дәүләт һәм муниципаль стандартларга туры китереп, дәүләт һәм муниципаль;

- яшелләндерү-территорияне төзекләндерү һәм Ландшафтлы оештыру элементы, ул үсемлек компонентларын актив кулланып, шәһәр тирәлеген формалаштыруны тәэмин итә, шулай ук инженер әзерләүнең төрле төрләре (вертикаль планлаштыру, терраслау, кронирование һ. б.) буенча эшләр башкаруга, яшелләндерелгән территорияләрне турыдан-туры агач, шул исәптән зур агачлар, куаклар утырту юлы белән төзекләндерүгә, үләнле газоннар, чәчәк түтәлләре, альпинарийлар һәм рокарийлар булдыруга, махсус бакчалар төзүгә һ. б. бәйле комплекслы процесс;

- гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр-ял итүнең төрле формалары (урман парклары, парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, шәһәр урманнары)өчен билгеләнгән яшелләндерелгән территория;

- чикләнгән территорияләр яшелләндерелгән - дәвалау, балалар уку-укыту һәм фәнни учреждениеләр, сәнәгать предприятиеләре, спорт комплекслары, торак кварталларның яшелләндерелгән территориясе;

- махсус билгеләнештәге территорияләр - санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

- квартал эчендәге территорияләрне яшелләндерү - сәламәт экологик тирәлек булдыру максатыннан, агач һәм үлән үсемлекләрен ясалма үрчетү процессын үз эченә алган күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләренең яшелләндерелгән территорияләре;

- аеруча саклана торган табигый территорияләр - җирләр, су өслеге һәм һава киңлекләре, алар өстендә аеруча саклаулы табигать комплекслары, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтләндерү әһәмиятенә ия булган, алар җирле үзидарә органнары карары белән тулысынча яисә өлешчә хуҗалык куллануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән;

- җәмәгать транспортын көтү тукталышы-җәмәгать транспорты тукталышы, пассажирлар утырту һәм төшерү зонасы һәм җәмәгать транспорты пассажирларының көтү зонасы булган махсус җиһазландырылган мәйданчык;

- пандус-халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен төрле объектларга керү мөмкинлеген тәэмин итү өчен иң авыр мәйданчык;

- бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсле карары) - килештерелгән һәм билгеләнгән тәртиптә расланган, бердәм архитектура һәм төсле карарны билгели торган һәм аерым торучы бинаның фасадын тышкы бизәүгә карата таләпләрне билгели торган документ;

- җәяүлеләр коммуникацияләре – тротуарлар, аллеялар, юллар, җәяүлеләр элемтәсен һәм шәһәр территориясендә хәрәкәт итүне тәэмин итүче сукмаклар. Җәяүлеләр коммуникацияләре

җәяүлеләр элемтәсен һәм муниципаль берәмлек территориясендә хәрәкәт итүне тәэмин итә. Торак пункт территориясендә җәяүлеләр коммуникацияләрен урнаштырганда транспорт коммуникацияләре белән кисешүләрнең минималь санын, җәяүлеләр коммуникацияләре системасының өзлексезлеген, кешеләр, шул исәптән инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен дә кертеп, куркынычсыз, тоткарлыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.
- елгаларда, сусаклагычларда су күтәрелү, юл участогын, транспорт тоннельләрен су белән су басу, атмосфера явым-төшемнәре төшү, кар эрү, юлларның, тротуарларның сыйфатсыз асфальт-бетон катламын җәю, инженерлык системаларыннан һәм коммуникацияләреннән су ташу яки АГУ, Су кабул итү җайланмаларына һәм өске су кертү корылмаларына, җәяүлеләр, автотранспорт хәрәкәтенә комачаулаучы корылмаларга, пассажир транспортына хезмәт күрсәтү кагыйдәләренең төзексезлеге яки бозылуы. 2 кв. метрдан артык мәйданлы, 3 см дан артык тирәнлектәге су белән тулган территория су басылган дип санала;
- йорт яны территориясе - күп фатирлы торак бина янындагы җир участогы, анда яшелләндерү элементлары, керү юллары, йорт подъездлары, әлеге йортта яшәүчеләр өчен мәйданчыклар (балалар, спорт, ял итү, контейнерлар өчен, этләрне йөртү өчен) һәм йортка хезмәт күрсәтү, эксплуатацияләү һәм төзекләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар бар.
- хуҗалык мәйданчыгы - эчке кием киптерү, йорт кирәк-яраклары, келәмнәрне чистарту өчен мәйданчыклар.
- хайваннарны урамда йөртү һәм дрессировкалау мәйданчыгы-йорт яны территорияләреннән тыш торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләреннән 40 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашкан, йортларның бер төркеменнән берсе челтәрле койма белән әйләндереп алына һәм махсус җайланмалар белән җиһазлана торган җир участогы.
- продуктивные хайваннар һәм кош-корт-бу хайваннар һәм кошлар, алар берничә тапкыр яки даими кулланыла алу өчен продуктлары кебек сөт, йон, йомырка һ. б.;
- авыл хуҗалыгы хайваннары - терлекчелек һәм башка авыл хуҗалыгы продукциясе җитештерү өчен файдаланыла торган хайваннар, терлекләр, кыйммәтле мехлы җәнлекләр, йорт куяннары, умарта кортлары һ. б.;
- торак урыннар территорияләрен санитар чистарту һәм чистарту системасы көнкүреш калдыкларын (хуҗалык-көнкүреш, шул исәптән торак һәм җәмәгать биналарыннан, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм мәдәни-көнкүреш билгеләнешендәге предприятиеләрдән, канализацияләнмәгән биналардан, урам чүп-чарыннан, сметадан һәм башка көнкүреш калдыкларыннан рациональ җыюны, тиз арада бетерүне, ышанычлы зарарсызландыруны һәм икътисади максатчан утильләштерүне күздә тотарга тиеш;
- зур габаритлы калдыклар-каты коммуналь калдыклар (мебель, көнкүреш техникасы, торак биналарны агымдагы ремонтлаудан калган калдыклар һ. б.), аларның күләме аларны контейнерларга куярга мөмкинлек бирми;
- территорияләрне карап тоту-биналарның, корылмаларның, кече архитектура формаларының, киртәләрнең, төзелеш мәйданчыкларының, яшел утыртмаларның, җир асты инженерлык коммуникацияләренең һәм аларның конструктив элементларының, җир кишәрлегендә урнашкан транспорт инфраструктурасы объектларының фасадларын үз вакытында ремонтлау һәм карап тоту белән бәйле чаралар комплексы;
- юлларны, квартал эчендәге юлларны һәм башка юл инфраструктурасын карап тоту-аларны тиешле тәртиптә тоту һәм чисталыкта тоту, юллар, тротуарлар, юл кырыйлары, квартал эчендә йөрү һәм юл хуҗалыгының башка элементлары буенча автомобильләрнең һәм җәяүлеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэмин итү буенча чаралар комплексы;
- карау һәм яңгыр суларын агызу коеларын (яңгыр суларын агызу канализациясе), җир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларны) тоту - эшкә сәләтлелекне, куркынычсызлыкны, тиешле хезмәтләргә һәм җир асты коеларының эстетик төренә һәм төрле билгеләнештәге камераларга, яңгыр канализациясенә һәм җир асты инфраструктурасының башка элементларына гамәлдәге дәүләт һәм муниципаль стандартлар таләпләре нигезендә ярдәм итү чаралары комплексы;
- төзелгән муниципаль контрактлар нигезендә Азнакай шәһәре территориясен төзекләндерү өлкәсендә эшчәнлекнең махсус төрләрен гамәлгә ашыручы, шул исәптән транспорт чараларын

махсуслаштырылган автостоянкага күчерүне гамәлгә ашыручы төрле оештыру - хокукый формадагы юридик затлар-махсуслаштырылган оешмалар;
- махсуслаштырылган автостоянка - күчерелгән ташландык, хуҗасыз транспорт чараларын саклау өчен махсус җиһазландырылган һәм саклана торган мәйданчык;
- парковка (парковка урыны) - машина кую (парковка урыны) - махсус билгеләнгән һәм кирәк булганда төзекләндерелгән һәм җиһазландырылган, шул исәптән автомобиль юлының бер өлеше һәм (яисә) тротуарга, юл кыры, эстакада яисә күпергә терәлә торган йә подэстакада яисә җир асты киңлекләренең, урам-юл челтәренең мәйданнарының һәм башка объектларының, биналарның, төзелмәләрнең яисә корылмаларның һәм корылмаларның бер өлеше булып торучы, автомобиль юлының милекчесе яисә автомобиль юлының башка хуҗасы карары буенча түләүле нигездә транспорт чаралары куеп тору яисә тиешле өлешнең милекчесе, җир кишәрлеге милекчесе яисә корылманың милекчесе карары буенча түләүсез, Россия Федерациясе Министрлар Кабинетының 1993 елның 23 октябрендәге 1090 номерлы карары белән расланган Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең юл хәрәкәте кагыйдәләренә ярашлы рәвештә, корылмаларның яисә корылмаларның бер өлеше булган урын;
- спорт мәйданчыгы - җир кишәрлеге, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар (баскетбол щитлары, бруслар, гимнастик стеналар, турниклар һәм (яисә) башка шундый объектлар) урнашкан территория;
- тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы - оешма урнашкан урында һәм (яисә) турыдан-туры товарны гамәлгә ашыру урынында урнашкан, биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында хезмәтләрне күрсәтелгән территорияне төзекләндерү элементы, күрсәтелгән мәгълүмат кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 07 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законының 9 статьясы (оешманың фирма исеме, аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында), шулай ук законны үз көченә урнаштыру мәҗбүрилеге яисә эшлекле әйләнеш гадәте аркасында мәҗбүри булган һәм реклама белән бәйле максатларны эзәрлекләми торган мәгълүмат;
- төзелеш мәйданчыгы-яңа (шул исәптән төзелеп бетмәгән төзелеш объектлары), шулай ук гамәлдәге күчемсез милек объектларын реконструкцияләү, техник яктан яңадан коралландыру һәм (яки) ремонтлау, демонтажлау, шулай ук төзелеш һәм (яки) монтажлау, ремонтлау, реконструкцияләү һәм (яки) техник яктан яңадан җиһазландыру урыннары;
- тактиль өслек-өслек катламы фактурасының сизелерлек үзгәрүе белән каплау;
- чикләнмәгән затлар даирәсе булган территорияләрдә (шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, гомуми кулланылыштагы су объектларының яр буе полосалары, скверлар, бульварлар);
- транспорт чарасы - кешеләр, йөк яки анда урнаштырылган җайланмалар (шул исәптән транспорт чарасы белән бергә хәрәкәт итү өчен кирәкле тагылмалар, ярымприцеплар һәм башка җайланмалар);
- сыек көнкүреш калдыклары - халыкның тереклек эшчәнлеге нәтиҗәсендә барлыкка килә торган һәм үзәкләштерелгән су чыгару системасына тоташтырылмаган (технологик яктан тоташтырылмаган) һәм агып төшүче суларны кабул итү һәм туплау өчен билгеләнгән корылмаларга һәм җайланмаларга ташлана торган хуҗалык-көнкүреш калдык сулары;
- физик затлар тарафыннан куллану процессында торак урыннарында барлыкка килә торган каты коммуналь калдыклар (алга таба - ТКО) шулай ук шәхси һәм көнкүреш ихтыяҗларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан торак урыннарында алардан файдалану процессында үзләренең куллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук физик затлар, индивидуаль эшкуарлар эшчәнлеге процессында барлыкка килә торган һәм физик затлар куллану процессында торак урыннарында барлыкка килә торган калдыкларның составы буенча охшаш калдыклар керә;
- территорияләрне җыештыру-җитештерү һәм куллану калдыкларын, башка чүп-чар, карны махсус билгеләнгән урыннарга җыю, чыгару белән бәйле эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итүгә һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлтелгән башка чаралар;
- урна - чүп-чар җыю өчен хезмәт итүче 0,2 дән 0,5 куб метрга кадәр күләмдәге махсуслаштырылган сыешлык (чиләктән, тартмадан һәм башка шундый савытлардан тыш);

фасад - бинаның тышкы ягы (төп, ян, ишегалды). Бинаның төп фасады күз күреме иң зур зонага ия, кагыйдә буларак, урамнарның үзәк һәм/яки башка әһәмияте ягыннан кабул итүгә юнәлдерелгән;
- төзекләндерү элементлары-декоратив, техник, планировка, конструктив җайланмалар, яшелләндерү элементлары, төрле җиһазлар һәм бизәү элементлары, шул исәптән биналарның, корылмаларның фасадлары, кече архитектура формалары, капиталь булмаган стационар булмаган корылмалар һәм корылмалар, мәгълүмат щитлары һәм территорияне төзекләндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган күрсәткечләр.

9. Искәрмә:

ЗТП - ябык трансформатор подстанциясе
КТП-комплект трансформатор подстанциясе
СТП-багана трансформатор подстанциясе
БКТП-блок трансформатор подстанциясе
ГРП-газ бүлү пункты.

2. Азнакай шәһәре территорияләрен карап тоту

2.1. Торак һәм торак булмаган биналарны һәм корылмаларны карап тоту кагыйдәләре һәм нормалары

2.1.1. Торак йортларны, социаль-коммуналь һәм төзекләндерү объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонтлау, шәһәр җирлеге территорияләрен тышкы яктан бизәү, шулай ук шәһәр җирлеге территориясендә биналар интерьерларын рәсмиләштерү, СП 42.133306 карары нигезендә эшләнгән проектлар нигезендә башкарылырга тиеш. Кагыйдәләр җыелмасы. Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү. Россия Төзелеш Министрлыгының 2016 елның 30 декабрендәге 1034/пр номерлы боерыгы белән расланган» СНиП 2.07.01-89 " актуальләштерелгән редакциясе билгеләнгән тәртиптә килештерелгән.

2.1.2. Биналарның, корылмаларның фасадлары күзгә күренеп зыян китерергә тиеш түгел (бизәкләү катламы, водосточные торбалар, воронок яки чыгарылышлар җимерелеше, төс тоны үзгәреше һ.б.).

2.1.3. Төзелеш материалларын, продукцияне, чималны, җиһазларны, җирне, билгеләнгән территориядән читтә, шулай ук юлларда чүп-чар җыю яки саклау тыела.

2.1.4. Төзелеш, ремонт-төзелеш һәм торгызу эшләре башкарганда төзелеш мәйданчыклары янындагы территорияләрдә төзелеш материаллары, грунт һәм төзелеш чүп-чарларын эш барышында һәм бер көнлек вакыт эчендә җыеп алырга; чыга торган автотранспортның тәгәрмәчләрен каты өслеккә чыкканда чистартырга; төзелә торган объектның киртәләрен төзек хәлдә тотарга тиеш.

2.1.5. Торак һәм җәмәгать биналарын, шулай ук мәдәни-көнкүреш объектларын төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә барлыкка килә торган калдыклар куркыныч калдыклар белән эш итүгә лицензиясе булган төзелеш оешмалары транспортыннан чыгарыла яки әлеге эшчәнлек төренә лицензиясе булган оешма белән килешү төзелә.
Йортлардан, йортлардан чыгарыла торган төзелеш чүп-чарын һәм грунтны, бу максат өчен махсус билгеләнгән мәйданчыклардан тыш, бушату тыела.

2.1.6. Торак һәм индивидуаль төзелешләр территорияләрен карап тоту үз эченә ала:
- биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның фасадларын карап тоту;
- күп катлы торак төзелеше территорияләрен карап тоту;
- шәхси торак төзелеше территорияләрен карап тоту.

2.1.7. Биналар, корылмалар һәм корылмаларның фасадларын карап тоту:
- фасадларның, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырекларны, балкон һәм көймә коймаларын, карнизларны, аерым баскычларны, төшү һәм баскычларны киртәләүне, витриналарны, декоратив детальләрне һәм төзекләндерү өлкәсендә контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган белән килештерелгән проект нигезендә башка конструктив элементларны ремонтлауны һәм торгызуны үз вакытында хуплаучы;
- водостокларның, водосток торбаларның һәм сливларның төзек хәлдә булуын һәм карап тотылуын тәэмин итү;

- түбәләрне һәм козырекларны кар һәм боздан вакытында чистарту, кар һәм карнизлардан, балконнардан һәм көймәләрдән арындыру, агачлар ябалдашларының кар һәм боздагы зарарланулардан саклану чараларын тәэмин итү;
- герметизация, тегү һәм тегү тегүләр, ярыклар һәм сайлау;
- отмосткаларны, цоколь тәрәзәләрен һәм подвалларга керү юлларын торгызу, ремонтлау һәм үз вакытында чистарту;
- фасадта урнаштырылган электр утларын төзек хәлдә тоту һәм караңгылык башлану белән аны кертү;
- фасадларны, аларның торышына һәм эксплуатация шартларына бәйле рәвештә, вакытында чистарту һәм юдырту;
- тәрәзәләрне һәм витриналарны, элмә такталарны һәм күрсәткечләрне вакытында юу;
- язулардан, рәсемнәрдән, игъланнар, плакатлар һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән чистарту;
- биналарны, корылмаларны һәм корылмаларны техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары белән каралган башка таләпләрне үтәү.

2.1.8. Кышкы вакытта биналарның хуҗалары (арендаторлары) түбәләрне кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән вакытында чистартып торырга тиеш.

Тышкы су белән тәэмин ителгән түбәләрне, калынлыгы 30 см. дан артык булган кар катламы барлыкка килүгә юл куймыйча, вакыт-вакыт кардан арындырырга кирәк.

Биналарның түбәләрен кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән чистарту, билгеләнгән нормаларга туры китереп, куркыныч участокларны алдан киртәләп алу белән, алар барлыкка килгән саен башкарылырга тиеш.

Биналарның түбәсен кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән чистартып, аларны тротуарларга агызып, урам ягына әйләнгән түбәдән тәүлекнең якты вакытында гына арындырырга рөхсәт ителә. Калган түбәдән, шулай ук яссы түбәләрдән карны эчке ишегалды территорияләренә ташлау зарур. Кар өю алдыннан кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итүче сак чаралары үткәрергә кирәк. Бина түбәсеннән ташланган кар, боз һәм боз сөңгеләре, гомуми файдаланудагы юлларга чистартылган һәм юлның тамыр өлеше буенда урнашкан боз сөңгеләре, юл йөрү өлешен җыештыручы зат белән төзелгән килешү нигезендә, кар чыгару белән бер үк вакытта чыгарыла.

Түбәдән кар ташлаганда агачларның, куакларның, урам утының һава линияләренең, растяжекаларның, реклама конструкцияләренең, светофор объектларының, юл билгеләренең, элемтә линияләренең, элмә такталарның тулы сакланышын тәэмин итүче чаралар күрелергә тиеш.

2.1.9. Күпкатлы торак төзелеше территориясен (алга таба - йорт яны территориясе) тоту «Торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләрен һәм нормаларын раслау турында» 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары (алга таба - торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары), шулай ук әлеге кагыйдәләр нигезендә идарәче компанияләр тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2.1.10. Йорт яны территориясен карап тоту үз эченә ала:
- даими җыештыру;
- люкларны һәм карау коелары, дренажлар, лотоклар, җибәрү торбаларын ремонтлау һәм чистарту;
- инженерлык челтәрләренең күзәтү коеларына, янгын су белән тәэмин итү чыганакларына (гидрантларга)киртәләрсез керү мөмкинлеген тәэмин итү;
- яшелләндерү һәм гамәлдәге яшел үсентеләрне карау;
- кече архитектура формаларын карап тоту, агымдагы һәм капиталь ремонтлау.

2.1.11. Җаваплы затлар йорт яны территориясен даими чистартуны һәм санитар торышын даими күзәтүне тәэмин итәргә, квартал эчендәге юллар, тротуарлар, юллар, отмосткалар, ясалма корылмалар, кече архитектура формалары һ. б. дефектларының килеп чыгу сәбәпләрен билгеләү максатыннан йорт яны территориясен карап чыгарга, аларны бетерү, ККК өчен җыентыклар урнаштырырга, подъездларга керү юлларында чүп-чар өчен чүплекләр урнаштырырга, эскәмияләр һәм аларны үз вакытында чистартырга, территорияне сезонлы эксплуатацияләүгә әзерләү, шул исәптән су агуны тәэмин итү өчен канавкалар юдырту һәм

чистартырга, кар суларын люкларга һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә кудыру, кар эреп беткәннән соң территорияне чистарту һәм башка кирәкле эшләрне башкару; тайгаклы ком участокларын эшкәртү, үз көчең белән яки махсуслаштырылган предприятиеләр белән төзелгән килешүләр буенча яшел үсентеләрне саклау һәм тиешенчә карау; электр утының төзек хәлдә тоту һәм караңгылык башлану белән аны кертү;
түбәндәгеләргә юл куймауны күзәтергә:
- балконнарны һәм коймаларне йорт кулланылышының предметлары белән тәэмин итү;
- шәһәр юлына чыга торган буш җир кишәрлекләрендә эчке кием, кием-салым, келәмнәр һәм башка предметларны элү;
- транспорт чараларын йорт яны территориясендә юу;
- вак ишегалды корылмаларын үз белдегең белән төзү;
- тиешле рөхсәт һәм килешү алмыйча, балкон һәм лоджияләрне яңадан җиһазлау;
- йорт яны территориясен металл ломы, төзелеш һәм көнкүреш калдыклары, шлак, алтын һәм башка җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрату;
- ишегалларына юыну, азык-төлек калдыкларын һәм чүп-чар ташлау, шулай ук аларны ишегалларында күмү яки яндыру;
-төрле растяжкалар, элмә такталар, элмә такталар, күрсәткечләр (флагштоклар һәм башка җайланмалар), тиешле рөхсәттән башка кондиционерлар һәм спутник антенналары кую;
- торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары белән каралган башка таләпләрне үтәү.

2.1.12. Күп катлы торак йорт яны территориясендә тыела:
- транспорт чараларын балалар һәм спорт мәйданчыкларында, яшелләндерелгән территорияләрдә, хайваннарны урамда йөртү өчен мәйданчыкларда, ел вакытына карамастан, җылылык камераларында, канализация люкларында, трансформатор подстанцияләренең һәм газ бүлү пунктларының (ЗТП, КТП, КТП, БКТП, ГРП, корпусның диварыннан 10 метр радиуста) сак зоналарында, җәяүлеләр үтүгә, ашыгыч хезмәтләр машиналарына, башка махсус хезмәтләр машиналарына, подъездларга чүп җыю машиналарына, чүп-чар контейнерларына урнаштырырга.

2.1.13. Күп катлы торак йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:
1) яфракларны, теләсә нинди төр калдыкларны һәм чүп-чарны яндыру;
2) хуҗалык мәйданыннан тыш эчке кием, кием-салым, келәмнәр һәм башка предметларны эләргә;
3) контейнер мәйданчыкларына илтә торган подъездларны томаларга;
4) урам һәм юлларның машиналар йөрү өлешендә, тротуарларда, газоннарда һәм яшел зоналарда контейнерлар (бункерлар) урнаштырырга;
5) билгеләнгән тәртипне бозып, йорт яны территорияләренең, шул исәптән шлагбаумнар яисә түләүсез йөрү яки үтү өчен автоматик капкалар коймаларын үз белдеге белән билгеләргә;
6) үз белдеге белән ишегалды корылмалары һәм бакчалар төзергә;
7) йорт яны территориясен металл лом, көнкүреш һәм төзелеш калдыклары һәм материаллар, шлак, көл һәм башка җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычратырга, тараны сакларга һәм сакларга;
8) юынты су агызырга, калдыкларны һәм чүп-чарны ташларга;
9) автотранспорт чараларының түләүле стоянкасын оештырырга;
10) тимер-бетон блоклар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка җайланмалар ярдәмендә квартал эчендәге юлларны үз белдеге белән ябарга;
11) автомашиналарны юу, ягулык һәм майларны сливлау, тавыш сигналларын, тормозларны һәм двигательләрне җайга салу;
12) кешеләр сәламәтлегенә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган теләсә нинди эшләр башкарырга;
13) сәүдә һәм җәмәгать туклануының теләсә нинди предприятиеләрен, шул исәптән палаткаларны, киоскларны, ларекларны, мини-базарларны, павильоннарны, җәйге кафеларны, җитештерү объектларын, автомобильләрне, көнкүреш техникасын, аяк киемнәрен, шулай ук кунак бүлмәләреннән тыш, автостоянкаларны урнаштырырга;
14) йорт яны территориясенең ишегалды эчендәге юллары буенча транзит хәрәкәтен гамәлгә

ашыру;
15) комплектланган (төзек булмаган) транспорт чарасын сакларга

2.1.14. Индивидуаль торак төзелеше территориясен карап тоту гамәлдәге кагыйдәләр һәм нормалар, шулай ук әлеге Кагыйдәләр нигезендә җаваплы затлар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2.1.15. Шәхси торак төзелеше территорияләрендә, шәхси милек хокукларында йортлары булган гражданнарга тыела:
- урнаштырырга коймалар чит илләрдәге йорт;
- йортлар тирә-юнендә нинди дә булса материалларны сакларга һәм сакларга;
- урамнарны пычратуга юл куймый торган саклык чараларын күрмичә, чүп-чар, сыек һәм сыек материаллар ташырга;
- тимер-бетон блоклар, баганалар, коймалар һәм башка корылмалар урамнарда һәм тыкрыкларда урнаштырырга;
- йорт яны территорияләрендә һәм алар янәшәсендәге территорияләрдә яфракларны, теләсә нинди төр калдыкларны һәм чүп-чарны яндыру;
- кар этәрү, чүп-чар ташлау, шлак ташлау, көнкүреш калдыкларын йорт территориясенә агызу;
- күмер, тара, утын, зур габаритлы чүп-чар, йорт яны территориясе артында төзелеш материаллары туплау;
- транспорт чараларын йорт яны территориясеннән юарга;
- вак ишегалды корылмалары төзергә, йорт яны территориясеннән чокырларны төзекләндерергә;
- ветеринария-санитария таләпләренә туры килми торган биналарда йорт хайваннарын һәм кошларын тоту, тиешле булмаган урыннарда йөртү, йорт хайваннарын һәм йорт кошларын урамда һәм күпфатирлы йортлар, парклар территорияләренә чыгару (сукбай этләрне урамда йөртү);
- яшел үсентеләргә зыян китерү, шулай ук аларны тоту кагыйдәләрен бозу;
- калдыкларны моның өчен билгеләнмәгән урыннарга чыгару;
- елгаларга һәм башка сулыкларга көнкүреш һәм башка җитештерү калдыкларын агызырга, пычратырга;
- ишегаллары һәм янәшәсендәге территориядән чистартылган кар һәм бозны юллар һәм юлларның машиналар йөрү өлешенә чыгарырга яисә хәрәкәт итәргә;
- махсус транспорт һәм урып-җыю техникасы керүгә комачаулый торган яисә тоткарлык ясый торган, Россия Гадәттән тыш хәлләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча Дәүләт янгын күзәтчелеге органнарының территориаль бүлекчәләре белән килештерелгән вәкаләтле орган рөхсәтеннән башка, төзекләндерү объектларын, кече архитектура формаларын, яшел утыртмаларны җимерергә һәм бозарга, территорияне җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычратырга;
- йортка ия булган территория өчен комплектлаштырылган (төзек булмаган) транспорт чарасын сакларга;
- коймаларны төзек хәлдә тотарга.

Торак йортлар хуҗалары йорт янындагы территорияне (шул исәптән кардан) урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) яки махсус оешма белән килешүләр буенча мөстәкыйль рәвештә җыештырырга тиеш.

2.1.16. Йорт тамгалары, тышкы мәгълүмат чаралары турындагы мәгълүмат Россия Федерациясе дәүләт теле һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләре турындагы закон таләпләрен үтәп урнаштырылырга тиеш. Ике һәм аннан да күбрәк тел кулланылган очракта текстларның эчтәлеге һәм техник бизәлеше буенча охшаш булырга тиеш, дөрес һәм ачык итеп эшләнгән.

2.1.17. Торак билгеләнешендәге территорияләрдә төзекләндерү.

Иҗтимагый киңлекләр, торак төзелеше, балалар бакчалары, мәктәпләр, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау, төрле кушылмаларда торак төркемнәр, микрорайоннар, торак районнарны формалаштыра торган җәмәгать урыннары, төзекләндерү объектлары булып тора.

2.1.18. Торак билгеләнешендәге территорияләрдә җәмәгать киңлекләре җәяүлеләр коммуникацияләре системасы, торак төркемнәргә, микрорайоннарга, торак районнарга хезмәт

күрсәтү участоклары һәм гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр булдырыла.

2.1.19. Торак төзелеше участоклары:

2.1.19.1. Торак төзелеше участокларын төзекләндерү йорт яны территориясеннән файдалануның күмәк яки индивидуаль характерын исәпкә алып башкарыла. Моннан тыш, аларны тарихи төзелешләр составында урнаштырганда, төзелешнең югары тыгызлыгы булган территорияләрдә, магистральләр буенда, реконструкцияләнә торган территорияләрдә торак төзелеше участокларын төзекләндерү үзенчәлекләре исәпкә алына.

2.1.19.2. Йорт яны территориясеннән күмәк файдалану булган торак төзелеше участогы территориясендә (күп фатирлы йорт) транспорт йөреше (йөрү юллары), җәяүлеләр коммуникацияләре (төп, икенче дәрәҗә), мәйданчыклар (мәктәпкәчә яшьтәге балалар уеннары, өлкәннәр ялы өчен, чүп-чар җыючылар, кунак автостоянкалары урнаштыру), яшелләндерелгән территорияләр карала.

2.1.19.3. Магистраль урамнар буйлап торак участокларны урнаштырганда урам ягыннан аларны тоташ койма белән әйләндереп алу һәм мәйданчыклар (балалар, спорт) урнаштыру рөхсәт ителми.

2.1.19.4. Торак төзелешенең үзгәртеп корыла торган территорияләрендә зур һәм зәгыйфь агачлар, сәламәт агачларны саклау һәм декоратив бизәү, планлы булмаган төзелешләрне (складларны, сарайларны, стихияле барлыкка килгән гаражларны) бетерү, төзекләндерүнең мораль һәм физик яктан искергән элементларын алыштыру эшләре башкарыла.

2.1.20. Рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә төзекләндерүне нормалаштыру объектлары булып аеруча саклаулы табигать территорияләренең бер өлешендә рекреация объектлары тора: ял итү зоналары, парклар, бакчалар, бульварлар, скверлар.

2.1.21. Ял итү зонасы территориясендә төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: каты өслекле юллар, катнаш юллар (плитка, газонга баткан), яшелләндерү, эчә торган фонтанчиклар, эскәмияләр, чүп - чар өчен кечкенә контейнерлар, Пляж җиһазлары (Кояштан элмәчләр, киенү кабиналары), бәдрәф кабиналары.

2.1.22. Ял итү зонасын башка максатларда (этләрне урамда йөртү, уен шәһәрчекләре, аттракционнар урнаштыру һ.б.) куллану рөхсәт ителми.

2.1.23. Парклар массакүләм ял итү, күңел ачу, актив һәм тынлы ял итү, өлкәннәр һәм балалар өчен аттракционнар урнаштыру өчен каралган.

2.1.24. Күп функцияле парк территориясендә аллеялар системасын, юллар һәм мәйданчыклар системасын, парк корылмалары (аттракционнар, беседкалар, павильоннар, бәдрәфләр һ.б.) күздә тотарга киңәш ителә.

2.1.25. Күпфункцияле парк территориясендә төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: төп юлларны һәм мәйданчыкларны (спорт һәм балалардан тыш) өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, декоратив-гамәли бизәлеш элементлары, су җайланмалары (сулыклар, фонтаннар), эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, коймалар (тулаем алганда парклар, аттракционнар зоналары, аерым мәйданчыклар, мәйданчыклар, урам техник җиһазлары, яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җайланмалары, парк зонасы турында мәгълүмат йөртүчеләр һәм паркның зонасы турында.

2.2. Эчтәлек йорт билгеләре һәм керү төркемнәре

2.2.1. Биналар, корылмалар йорт билгеләре белән җиһазландырылырга тиеш.

2.2.2. Биналар, корылмалар унификацияләнгән (форма, күләме, төсле карар, шрифт язуы), подъезд һәм фатир номерлары күрсәтелгән торак йортлар белән җиһазландырылырга тиеш.

2.2.3. Аншлаглар Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә бер үк күләмдә шрифт белән башкарыла.

2.2.4. Аншлагларны урнаштыруга гомуми таләпләр булып тора:

1) урнашу урыннарын унификацияләү, бердәм урнаштыру кагыйдәләрен үтәү;

2)җәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте шартларын, биналарны кабул итү, архитектура, яктырту, яшел утыртмаларны исәпкә алып, яхшы күренеш.

2.2.5. Аншлагларны урнаштыру түбәндәге таләпләргә җавап бирергә тиеш:

1) җир өслегеннән биеклеге-2,5-3,5 м (заманча төзелеш районнарында-5 м га кадәр), бина почмагыннан 1,0 м дан артык түгел;
2) чыгыш ясаучы архитектура детальләреннән буш булган фасад участогында урнаштыру;
3) фасадның архитектура әгъзаларына салкын тию вертикаль көзенә бәйләү;
4) күрше фасадларда билгеләр урнаштыруның бердәм вертикаль билгесе;
5)тышкы заслоняющие объектлар (агачлар, төзелешләр);
6) урам исемнәре булган күрсәткечләр биналарның ике ягыннан да, тыкрыкта урнашкан биналар стеналарында билгеләнә;
7) урамнар киселешендә әлеге чатка чыга торган йортларда күрсәткечләр билгеләнә.

2.2.6. Номер билгеләре булырга тиеш урнаштырылган:
1) төп фасадта - фасадның уң ягыннан простенкада;
2) берьяклы транспорт хәрәкәте булган урамнарда-фасад ягында, транспорт хәрәкәте юнәлеше буенча якыннанрак;
3) төп керү янында-уң яктан яки юл өстендә;
4) ишегалды фасадларында-квартал эчендә йөрү ягыннан простенкада;
5) сәнәгать предприятиеләренең коймаларында һәм корпусларында-төп керүдән уң якта;

2.2.7. Подъезд һәм фатир номерларының күрсәткечләре ишек проемы өстендә яки ишек проемын тутыру импостында (горизонталь табличка), яисә ишек үтеменнән уң якта 2,0 - 2,5 метр биеклектә (вертикаль күрсәткеч) урнаштырыла.

2.2.8. Аншлаглар һәм номер билгеләре чисталыкта һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аншлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен җаваплы затлар җаваплы.

2.2.9. Флагштокларны билгеләнгән тәртиптә расланган проект буенча йорт фасадына урнаштырырга кирәк.

2.2.10. Янгын гидрантлары, полигонометрик билгеләр, геодезик билгеләрнең урнашу күрсәткечләрен суүткәргеч һәм канализация челтәрләре биналары, камералары, магистральләре һәм коелары беркетмәләренә урнаштырырга кирәк.

2.2.11. Югарыда күрсәтелгән билгеләрнең сакланышы һәм төзеклеге өчен аларны билгеләгән оешмалар җаваплы.

2.2.12. Рөхсәт ителми:
1) чыгыш ясаучы элмә тakталар, консольләр, шулай ук аны кабул итүне кыенлаштыра торган объектларны номерлары белән янәшә урнаштыру;
2) фасадның чыгыш ясаучы элементлары янында яки фасадның тирән участокларында, декор элементларында, карнизларда, капкаларда номер билгеләрен һәм күрсәткечләрне урнаштыру;
3) аншлагларны билгеләнгән урыннан ирекле күчерү.

2.2.13. Биналарның, корылмаларның керү төркемнәрен яктырту җиһазлары, элмә (козырек), өслекләрнең бәйләнеше элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен (пандуслар, перила һ. б.) урнаштыру өчен җайланмалар һәм җайланмалар белән җиһазландырырга кирәк.

2.2.14. Керү төркемнәрен проектлаганда, биналарның, корылмаларның фасадларын яңартканда, үзгәрткәндә рөхсәт ителми:
1) фасадның гамәлдәге декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, яңа бизәү һәм реклама белән ябу;
2) гомуми файдаланудагы территориядән чыга торган фасадлардагы җир дәрәҗәсеннән 1,2 м югарырак урнашкан подвалга һәм цоколь катына керү юлларын урнаштыру;
3) җәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терәк элементлар (колонналар, стояклар һ. б.) урнаштыру;
4) бинаның барлык фасады комплекслы чишелешен исәпкә алып, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан күбрәк керү юлларын (гамәлдәгеләрен исәпкә алып) урнаштыру;
5) тротуарлар зонасында урам-юл челтәре, җиңел конструкцияләрдән (баскычлар, пандуслар, болдырлар, яшелләндерү) керү төркеме элементларының минималь норматив киңлеге 0,5 м дан артмаган тротуарга урнаштыру;
6) урнаштыру кызыл линия керү төркемнәре берсе җиңел конструкцияләр артык 1,5 м;
7) күпфатирлы йортта биналарның милекчеләренең ризалыгын алмыйча гына күпфатирлы

йортта керү төркемен урнаштыру;
8) торак урыны милекчесе ризалыгыннан башка керү төркемен урнаштыру өчен балкон куллану.

2.3. Азнакай шәһәре территорияләрен җыештыруны оештыру

2.3.1. Шәһәр җирлегенең бөтен территориясе һәм анда урнашкан барлык биналар (торак йортларны да кертеп) һәм корылмалар (алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, карап тотылырга һәм җыештырылырга тиеш.

2.3.2. Гомуми файдаланудагы территорияләрне, шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, җирле әһәмияттәге автомобиль юллары, яр буе, скверлар, пляжлар һәм башка объектлар биләгән җир кишәрлекләрен, шул исәптән шәһәр җирлеге карап тотуны һәм чистартуны оештыра.

2.3.3. Физик, вазыйфаи һәм юридик затларга, оештыру-хокукый рәвешләренә бәйсез рәвештә, үз булу һәм эшчәнлек урыны территориясендә, милек хокукында, башкача яисә мәҗбүри хокукта булган җир кишәрлегендә (алга таба - җир кишәрлекләренең хокук ияләре), шулай ук гамәлдәге законнарда һәм әлеге Кагыйдәләрдә каралган күләмдә биналар, корылмалар, корылмалар чисталыгын сакларга һәм аларны сакларга кирәк.
- территорияне чүп-чардан (чүп үләненнән) вакытында чистартырга, йорт түбәләрен кардан һәм боз сөңгеләреннән арындырырга, чәчәкләр, клумбалар утыртуны оештырырга.
- яшелләндерелгән территорияләрдә стихияле оештырылган автостоянкаларга юл куймаска;
- якын-тирә территориядә (техник җиһаз, төзелеш материаллары, кар һ. б.) саклауга юл куймаска;
- җыелган карны күрше-тирә территорияләргә чыгарып ташламаска.

2.3.4. Бина, корылма милек хокукында яисә башка әйбер яисә мәҗбүри хокукта булган очракта, җыештырылырга тиешле территория милек хокукында яисә күчемсез милек объектына башка хокукта пропорциональ өлеш билгеләнә.

2.3.5. Җир участогы территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма булса, территорияне карап тоту һәм җыештыру чикләре яклар килешүе белән билгеләнергә мөмкин. Килешү булмаганда, җыештырылырга тиешле территория барлык милекчеләр яки биналарның, корылмаларның башка хуҗалары арасында тигез өлешләрдә билгеләнә. Физик яки юридик зат карамагында булган җир кишәрлеге билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, биләмәдәге җир кишәрлегенең фактта барлыкка килгән чиге буенча, шулай ук якын-тирә территория җыештырылырга тиеш.

2.3.6. Шәһәр җирлеге территориясенең тиешле санитар торышын тәэмин итү, әйләнә-тирә мохитне шәһәр җирлеге территориясен пычратудан саклау һәм яклау чараларын гамәлгә ашыру максатларында аларны чистарту һәм санитар тоту өчен шәһәр җирлеге җирле үзидарә органы һәм хуҗалык итүче субъектларга якын-тирә яки беркетелгән территория буларак беркетелә.

2.3.7. Җаваплы затлар тирә-юнь территорияләрен җыештыралар һәм карап тоту буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыралар:
1) җир участогы, биналар, корылмалар, коймалар, төзелеш мәйданчыгы, сәүдә объектлары һәм башка объектларның бөтен территориясе озынлыкка;
2) киңлектә - урамның бордюрный полосасына кадәр.

2.3.8. Җаваплы затлар тротуарларны җыештыралар һәм чистарталар:
1) газон киңлеге 3 метрдан да артмаган һәм торак һәм административ биналарның подъездларыннан турыдан - туры чыгулары булмаган урамнар һәм юллар буенда урнашкан яисә машиналар йөрү өлешеннән Аерылган урамнар буенда урнашкан, юл йөрү өлешен җыештыруга һәм карап тотуга җаваплы затларга йөкләнә;
2) инженерлык корылмаларына һәм баскычларга якын торучы - әлеге территорияләрне җыештыру өчен беркетелгән җаваплы затларга йөкләнә;
3) йөрү өлешеннән һәм газон белән йөрүдән аерылган һәм подъездлардан, ишегалды территорияләреннән, ишегалды һәм башка юллардан турыдан - туры чыгулары булган, шулай ук йорт йортлар территориясендә урнашкан җәяүлеләр сукмакларыннан аерып алынган һәм әлеге йортлар карамагында булган затларга йөкләнә.

2.3.9. Җир кишәрлекләрен җыештыру, чистарту һәм санитар карап тоту буенча эшләр башкару буенча бурычлар оештыру-хокукый формаларына бәйсез рәвештә, оешмаларга, шулай ук торак йорт хуҗаларының киләсе тәртиптә йөкләнә:

1) Күп катлы торак төзелеше - торак фонды белән идарә итүче идарәче оешмаларга торак биналарның милекчеләре исеменнән йөкләнә. Күпфатирлы торак йортның ишегалды территориясендә торак фонды белән идарә итүче берничә идарәче (хезмәт күрсәтүче) оешма булса, аларны карап тоту һәм җыештыру эшләрен оештыру һәр идарәче (хезмәт күрсәтүче) оешманың торак йортларның торак мәйданына пропорциональ рәвештә яклар килешүе белән билгеләнә. Идарәче оешмалар күп фатирлы йортларның йорт яны территориясен, шулай ук күп фатирлы йорт территориясе алдында төп фасад ягыннан тротуарга кадәр, тротуар булмаган очракта урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр җыештыруны тәэмин итәләр;

2) социаль өлкә учреждениеләре (мәктәпләр, мәктәпкәчә учреждениеләр, мәдәният, сәламәтлек саклау, физкультура һәм спорт учреждениеләре) - бирелгән җир кишәрлеге чикләрендә. Гомумшәһәр өмәсе үткәргәндә һәм шәхси инициатива белән учреждение территориясе алдында төп фасад ягыннан урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта), башка яклардан 30 м радиуста җыештыру эшләре башкарырга хокуклы;

3) сәнәгать предприятиеләре һәм барлык милек рәвешләрендәге оешмалар - аларга килү юллары, тротуарлар, алар янәшәсендәге коймалар, санитар-яклау зоналары. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары гамәлдәге санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләренә туры китереп билгеләнә;

4) гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә төзелеш оешмалары-төзелеш мәйданчыклары территорияләре;

5) бирелгән җир кишәрлеге чикләрендә торак йортларның хуҗалары (яисә җир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, җир кишәрлегенең фактта килеп туган чиге буенча) тиеш:

- якындагы территорияне җыештырырга һәм тышкы чикләрдән 5 метр ераклыкта үлән чабарга һәм җир участогының озынлыгына мөстәкыйль рәвештә чыгарырга;

- тирә-юньдәге үләнне җыю һәм чабу, 10 метр ераклыкта үлән чабу, урынның тышкы чигенә кадәр һәм урамның машиналар йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

- участок чикләреннән 10 метр радиуста тирә-юнь территорияне җыештырырга һәм чабарга.

6) автомобиль юлының һәм башка җир участокларының бүленгән полосасы чикләрендә урнашкан сыек һәм газ хәлендәге ягулыклы автозаправка станцияләре, автомобиль постлары, транспорт чараларына техник хезмәт күрсәтү станцияләре (автосервис, шиномонтаж һ.б.), җир кишәрлеге чикләреннән алып автомобиль юлының машина юлының йөрү өлешенә кадәр 10 метр радиуста янәшәсендәге территориядәге үләнне мөстәкыйль рәвештә җыештырырга һәм печән чаптырырга тиеш.

7) гражданнарның бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача коммерцияле булмаган берләшмәләре бирелгән җир участогы территориясендә үзләре кишәрлек чикләреннән 5 метр радиуста янәшәдәге территорияне җыештырырга һәм чабарга тиеш.

8) җирләү урыннары - җирләү өчен бирелгән җир участогы чигендә.

9) автовокзалларда, базарларда, паркларда, ял итү зоналарында, мәгариф, сәламәтлек саклау учреждениеләрендә һәм гражданнар күпләп була торган башка урыннарда, урамнарда, торак йорт подъездларында, шәһәр пассажир транспорты тукталышларында, сәүдә объектларына керү юлында урналар куелырга тиеш. Урналар объектларның милекчеләре һәм арендаторлары тарафыннан билгеләнә. Чүп савытлары түбәндәге тәртиптә билгеләнә: бер-берсеннән 40 метрдан да ким булмаган арада – җанлы урамнарда, базарларда, вокзалларда һәм гражданнар күпләп була торган башка урыннарда; 100 метрга кадәр арада – башка урамнарда, ишегалларында, паркларда һәм башка территорияләрдә, шәһәр пассажир транспорты тукталышларында, кимендә икесе-шәһәр пассажир транспорты тукталышларында.

Чүплекләрне чистарту, аларны тутыру буенча, милекчеләр һәм арендаторлар үз көчләре белән яки җыештыру эшләрен башкаручы оешма белән килешү нигезендә башкарыла. Х шәһәр пассажир транспортының тукталыш павильоннарында урнашкан урналар тукталышларны җыештыручы оешмалар, ә сәүдә объектлары янында урнашкан чүплекләр сәүдә оешмалары тарафыннан чистартыла һәм юыла. Чүп савытларын елга бер тапкыр (апрель - май), шулай ук

кирәк булганда буяу эшләре алып барыла.

2.3.10. Җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту һәм җыештыру муниципаль заказны урнаштыру нәтиҗәләре буенча әлеге төр эшләрне үткәрүгә конкурста җиңгән махсус оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2.3.11. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карап тоту:

1) бирелгән җир кишәрлеге чикләрендә-җир кишәрлегенең милекчеләре яисә башка хокук ияләре;

2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-вәкаләтле орган йә махсуслаштырылган оешма, ул муниципаль заказны урнаштыру нәтиҗәләре буенча әлеге эшләрне башкаруга конкурс отты;

3) чикләнгән файдаланудагы (предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр) һәм махсус билгеләнештәге (санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә-әлеге объектларның хуҗалары;

4)йорт яны территорияләре чикләрендә - күпфатирлы йортларда торак биналарның милекчеләре яки идарәче оешмалар, шул исәптән фактта төзекләндерү элементлары (балалар һәм башка мәйданчыклар, рекреацион әһәмияттәге зоналар, транспорт чараларын саклау һәм кую урыннары) булган ишегалды территориясен дә кертеп;

5) җир өсте коммуникацияләренең, шул исәптән электр челтәрләренең, яктырту челтәрләренең, радиоияләрнең саклау зоналарында-күрсәтелгән коммуникацияләрнең хуҗалары;

6) җир асты коммуникацияләренең сак зоналарында (урнаштыру рөхсәт ителгән очракта) - әлеге коммуникацияләрнең хуҗалары.

2.3.12. Кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын җыештыру һәм чистарту, урам һәм юллардан грунт һәм өслек суларын бүлеп бирү өчен билгеләнгән, яңгыр канализациясе коллекторларын һәм яңгыр кабул итү коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

2.3.13. Диспетчерлык пунктлары территорияләрен, шәһәр җәмәгать транспортының борылу мәйданчыкларын карап тоту һәм җыештыру пассажирлар транспортын эксплуатацияләүче оешмалар тарафыннан башкарыла.

2.3.14. Җәмәгать транспортын көтү павильоннарын карап тоту һәм җыештыру махсус оешмалар тарафыннан тәэмин ителә.

2.3.15. Җәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм карап тоту тәртибе гамәлдәге законнар, санитар кагыйдәләр һәм нормалар нигезендә билгеләнә. Бәдрәфләрнең санитар һәм техник торышы өчен аларның милекчеләре, хуҗалары, арендаторлары яки алар хезмәт күрсәтә торган махсус оешмалар җаваплы.

2.3.16. Төзекләндерү, җыештыру һәм карап тоту буенча эшләрне башкаруның вакыты эшләрнең заказчысы тарафыннан объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэмин итүне исәпкә алып билгеләнә.

2.3.17. Вәкаләтле органнар шәһәр территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне карап тоту һәм җыештыру буенча эшләрнең үтәлешен, билгеләнгән вәкаләтләр кысаларында тикшереп торалар.

2.3.18. Урамнарны, мәйданнарны, тротуарларны, шәһәр яны газоннарын, ишегалларын, скверларны, алар янәшәсендәге территорияләрне, базарны, буш җир кишәрлекләрен сәнәгать предприятиеләре, оешмалар, учреждениеләр, йорт хуҗалары, арендаторлар һәм төзүчеләр тарафыннан чистарталар.

2.3.19. Предприятие, учреждение һәм оешмалар, шулай ук торак йортларның шәхси хуҗалары тирә - юньне озынлыкка, аларның участогы чикләре чикләрендә, киңлеге - урам уртасына, мәйданга, тыкрыкка, юлга кадәр, ә бер яклы төзелеш барышында - Азнакай муниципаль районы башкарма комитеты (алга таба - Азнакай шәһәре башкарма комитеты) билгели торган чикләрдә пычратырга тиеш түгел.

2.3.20. Җир кишәрлеген арендалау, җир кишәрлегеннән түләүсез файдалану, гомерлек мирас биләмәсе шартнамәләре, башка шартнамәләр белән башкача билгеләнмәгән очракта, тирә-юнь территорияләре чикләре билгеләнә:

- ике яклы төзелешле урамнарда - биләп тора торган участокның озынлыгы, киңлеге буйлап - магистраль тротуарга кадәр, тротуар булмаганда - урамның бордюр полосасына кадәр;

- бер яклы төзелеш эшләре алып барыла торган урамнарда биләнә торган участок озынлыгы буенча, ә киңлеге буенча-урамның бөтен киңлегенә, машиналар йөрү өлешенә кадәр;
- сәнәгать оешмаларына, шулай ук торак микрорайоннарга, карьерларга, гаражларга, складларга һәм җир кишәрлекләренә юлларда, якын килүләрдә һәм килү юлларында - юлның бөтен озынлыгы, 10 метрлы яшел зонаны да кертеп;
- төзелеш мәйданнарында-бөтен периметр буенча төзелеш коймаларыннан 15 метрдан да ким булмаган территория;
- капиталь булмаган сәүдә, җәмәгать туклануы һәм халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү объектлары өчен-кимендә 10 метр радиуста;
- шәхси торак төзелеше йортлары буенча, йортның сул як ягының бөтен киңлеге буенча, машиналар йөрү өлешенә кадәр, әмма 5 метрдан да артык түгел.

2.3.21. Объектларны карап тоту һәм санитар тәртипне үтәү өчен җаваплы итеп расларга:
а) күпфатирлы йортлар, алар янәшәсендәге тротуарлар һәм газоннар участогында-идарәче компанияләр;
б) предприятие, учреждение, оешма - предприятие, учреждение, оешма, уку йортлары җитәкчеләре участокларында;
в) гражданнарның шәхси милек хокукында булган йортлар территорияләрендә - йорт хуҗаларының;
г) урамнарда, мәйданнарда, скверлар, газоннар һәм башка яшел зона территорияләрендә - яшел зоналар карамагындагы учреждениеләр җитәкчеләре;
д) төзелеш өчен бүлеп бирелгән территорияләрдә-предприятие, оешма җитәкчеләре, әлеге җир кишәрлекләре бирелгән гражданнар;
е) павильоннар, киосклар, лареклар янындагы территорияләрдә милек рәвешләренә бәйсез рәвештә, сәүдә һәм җәмәгать тукланыуы предприятиеләре җитәкчеләре - кимендә 5 метр арада;
ж) калдыкларны бетерү, мәйданчыкларны, чүп җыючыларны һәм алар янәшәсендәге участокларны санитар тоту өчен җаваплылык-идарәче компанияләр;
з) чүп-чар өчен чүплекләрне карап тоту өчен җыештыручы оешмалар, предприятиеләр һәм учреждениеләр җаваплы;
и) шәһәр җирлеге территориясенең санитар торышын контрольдә тотуны җирле үзидарә органы җитәкчесе тәэмин итә.

2.3.22. Территорияләрне, газ, су үткәргеч һәм җылылык челтәрләрен урнаштыру һәм эксплуатацияләү өчен бүлеп бирелгән территорияләрне җыештыруны һәм чистартуны, әлеге челтәрләрдән файдаланучы оешмалар көче һәм чаралары белән, норматив кагыйдәләр нигезендә, 2 метрдан да ким булмаган радиуста электр тапшыру линияләрен башкарырга.

2.3.23. Җирле үзидарә органнары гражданнарны, кирәк булганда, шәһәр җирлеге территориясен җыештыру, төзекләндерү һәм яшелләндерү эшләрен башкару өчен, ирекле рәвештә җәлеп итә алалар.
Гражданнарны шәһәр җирлеге территориясен җыештыру, төзекләндерү һәм яшелләндерү эшләрен башкаруга җәлеп итү җирле үзидарә органының хокукый акты нигезендә гамәлгә ашырыла.

2.4. Санитар көн оештыру һәм үткәрү

2.4.1. Бөтен җирдә җыештыру өчен, җирлекнең хокукый акты нигезендә, бердәм санитар көн билгеләнә.

2.5. Кышкы җыештыру

2.5.1. 1 ноябрьдән 15 апрельгә кадәр кышкы җыештыру эшләре бара, ул кар һәм боз өю, юл катламнарын, тротуарларны һәм ишегалларын бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртүне күздә тота. Бу эшләр җәмәгать транспорты һәм җәяүлеләрнең хәрәкәтен тәэмин итү өчен башкарылырга тиеш.

2.5.2. Түбәләрне кардан чистарту һәм карнизларда, түбәләрдә һәм су агып чыга торган трубаларда нарасыйларны юк итү, җәяүлеләр белән бәхетсезлек очракларыннан, һава челтәрләренә, яктырткычларга һәм яшел үсентеләргә зыян китермәс өчен, саклык чараларын үтәү йөзеннән, биналарның һәм корылмаларның хуҗалары һәм арендаторлары көче белән

системалы рәвештә башкарылырга тиеш.

2.5.3. Урамнарны механикалаштырылган рәвештә сүтү әлеге максатлар өчен рөхсәт ителгән материаллар белән планлы рәвештә башкарыла.

2.5.4. Тротуарлар тоз белән сибү тыела.

2.5.5. Бозлавык вакытында территория хуҗаларына тротуарларны, җәяүлеләр юлларын ком сибәргә, аларны хәрәкәт өчен куркынычсыз хәлдә тотарга кирәк.

2.5.6. Паркларда, урман паркларында, бакчаларда, скверларда, бульварларда һәм башка яшел зоналарда, квартал эчендәге юлларда, ишегалды территорияләрендә һәм торак йортларның түбәләрендә юлларны чистартканда, биналарда транспортның иркле йөрүенә һәм җәяүлеләр хәрәкәтенә комачауламаган химик реагентлар булмаган вакытлыча кар өю рөхсәт ителә.

2.5.7. Карны махсус әзерләнгән мәйданчыкларга алып чыгарырга тиеш. Карны вакытлыча урнаштыру урыннарын оештыру өчен җир кишәрлекләре, санитар-эпидемиологик күзәтчелекнең тиешле органнары һәм башка вәкаләтле органнар белән килешеп, шәһәр җирлегенең норматив акты белән билгеләнә.

Карны вакытлыча тоту өчен контрольсез урыннарны урнаштыру тыела.

Карны вакытлыча туплау урыннары, кардан соң, кар массаларын чыгарган оешмаларны җәлеп итеп, җир законнары нормаларына туры китерелә.

2.5.8. Кышкы чорда юлларны җыештыру җәяүлеләрнең һәм транспорт чараларының нормаль хәрәкәтен тәэмин итәргә тиеш.

2.5.9. Шәһәр юлларын кышкы чорда кардан һәм боздан чистарту, шәһәр транспортының тукталышларыннан һәм тукталыш платформаларыннан чистарту, себерү, карны юып китү һәм кар чыгару үз эченә ала.

2.5.10. Юлларны, тротуарларны, парковкаларны (парковкаларны), тукталышларны һәм шәһәр транспортының тукталыш платформаларын кардан чистарту даими рәвештә алып барылырга тиеш.

2.5.11. Шәһәр юлларының машиналар йөрү өлешен механикалаштырылган ысул белән (урып-җыю техникасы комплекслары) җыештырганда һәм Кар түшәмнәре барлыкка килгәндә, җәяүлеләр кичүе урыннарында, парковкалар (парковка кесәләре), тукталышлар һәм шәһәр транспортының тукталыш платформалары, юллар каршында хәрәкәт итәргә кирәк.

2.5.12. Кар яву вакытында юлларның машиналар йөрү өлешеннән беренче чиратта шәһәр әһәмиятендәге магистраль урамнардан кар чистартыла.

2.5.13. Юлларны җыештырганда тышкы яктырту баганалары, терәк щиткалары, идарә итү шкафлары, ясалма тигезсезлекләр һәм башка корылмалар, агачлар, куаклар терәкләрен, шулай ук машиналар йөрү өлеше буйлап карны механикалаштырып җыештырганда яшел үсентеләрнең сакланышын тәэмин итәргә кирәк.

2.6. Җәйге җыештыру

2.6.1. 16 апрельдән 31 октябрьгә кадәр җәйге җыештыру эшләре бара, ул юл катламнарын һәм тротуарларны себерүне, җәмәгать транспорты тукталышларын чистартуны, чүп-чар һәм грунт ташуны күздә тота.

2.6.2. Урамнарның машиналар йөри торган өлеше, тукталыш мәйданчыклары, ишегаллары урнашкан предприятиеләр һәм оешмалар атнага бер тапкырдан да ким булмаган юу һәм җыештыру эшләрен башкара.

2.6.3. Явым-төшем вакытында урамнарны механикалаштырып җыештыру һәм дымсыз юу тыела.

2.6.4. Юл катламнарын, төп һәм резерв полосаларны, урамнарны һәм юлларны юдырту көндезге вакытта (8.00 дән 21.00 гә кадәр) юл катламнарын, ә транспортның интенсив хәрәкәте булган урамнарны төнлә дымландыру белән башкарыла.

2.6.5. Мәйданнарның, урамнарның һәм юлларның юл катламнарын юу технологик рекомендацияләр нигезендә төнге (23.00 дән 7.00 гә кадәр) яки көндезге вакытта башкарыла.

2.6.6. Машиналар йөрү өлешен юганда смета һәм чүп-чар агымнарын тротуарларга, газоннарга, утырту мәйданчыкларына, шәһәр пассажир транспорты тукталышларының павильоннарына, якын урнашкан биналарның фасадларына, сәүдә объектларына һ. б. чүп-чар

ташлау рөхсәт ителми.

2.6.7. Машиналар йөрү өлеше тулысынча чистартылырга тиеш нче теләсә кайсы төр пычрану. Җайга салу линияләре белән билгеләнгән төп, резерв полосалар ком һәм төрле вак-төяк чүп-чардан даими чистартылырга тиеш. Махсус машиналарның эш цикллары арасында барлыкка килгән пычрату күләме рөхсәт ителгән.

2.6.8. Пассажир транспорты тукталышларының утырту мәйданчыклары һәм аларда урнашкан тротуарлар грунт-ком наносларыннан, төрле чүп-чардан һәм юылудан тулысынча чистартылырга тиеш. Ком һәм вак чүп-чар белән зур булмаган пычрану рөхсәт ителә, алар җыештыру цикллары арасында барлыкка килергә мөмкин.

2.6.9. Юл кырыйлары зур габаритлы һәм башка чүп-чардан чистартылырга тиеш.

2.6.10. Шоссей юлларының аркылы профиле булган юлларга бүлеп бирелгән полосада үлән катламы биеклеге 10-15 см. дан артмаска тиеш. Төрле чүп-чар белән полосаны чүпләргә рөхсәт ителми.

2.6.11. Беркетелгән территорияләрне җыештыру өчен җаваплы оешмалар яфраклардан коелган яфракларны урамнар һәм магистральләр, ишегалды территорияләре буйлап газоннарда, чүп-чардан арындыралар. Яфракларны агачларның һәм куакларның бер өлешенә кушу тыела, моннан тыш, җылылык сөючән үсемлекләр җылыну очракларыннан тыш.

2.7. Урам сәүдәсен оештыру

2.7.1. Урам сәүдәсе, шул исәптән сезонлы, муниципаль берәмлек территориясендә стационар булмаган сәүдә объектларын урнаштыру схемасы белән билгеләнгән урыннарда рөхсәт ителә.

2.7.2. Тротуарларны, газоннарны, юлларны, сәнәгать товарларын һәм башка сәүдә предметларын урнаштырырга һәм урнаштырырга ярамый.

Сезонлы сәүдә тәмамланганнан соң урамнарда, скверларда һәм башка урыннарда күчмә арбалар, лотоклар, башка сәүдә җиһазларын калдырырга ярамый.

2.7.3. Сәүдә киоскларын, павильоннарны, гаражларны һәм башка хуҗалык-көнкүреш объектларын үз белдегең белән урнаштыру, шулай ук аларны сүтү яки күчерү таләпләрен үтәмәү рөхсәт ителми.

2.7.4. Биналар, корылмалар, павильоннар, киосклар, палаткалар, төрле корылмалар, козыреклар, навеслар, проектта каралмаган ставкалар янына төзү рөхсәт ителми.

2.7.5. Кибетләрдә, киоскларда, палаткаларда, вак сату павильоннарында тара һәм товар запасларын берләштерергә, шулай ук алар янындагы территорияләрне җайга салу өчен файдаланырга рөхсәт ителми.

2.8. Төзелеш, кече архитектура формалары яктырту, элмә такталар, яктылык реклама, реклама конструкцияләре урнаштыру

2.8.1. Кече архитектура формаларын һәм тышкы төзекләндерү элементларын - киосклар, павильоннар, палаткалар, сезонлы базарлар, коймалар, газон киртәләре, автобуслар тукталышларында павильоннар, стендлар, газеталар, афишалар һәм белдерүләр, урам утлары фонарьлары, терәкләр һәм баганалар урнаштыру җирле үзидарә органы белән килештереп рөхсәт ителә.

2.8.2. Реклама конструкцияләре һәм тышкы мәгълүмат чаралары билгеләнгән урыннарда урнашырга һәм тиешле хәлдә булырга тиеш. Аларны карап тоту бурычы хуҗасы булган юридик затларга һәм шәхси эшмәкәрләргә йөкләнә.

2.8.3. Бу максат өчен билгеләнмәгән урыннарда, биналар стеналарында, баганаларда һәм башка предметларда реклама, афишалар, плакатлар, игъланнар, листовкалар урнаштыру тыела.

2.8.4. Реклама конструкцияләреннән 5 м радиуста аерым торучы реклама конструкцияләренә якын территорияләрне җыештыру эшләрен оештыру һәм җитештерү өчен җаваплылык реклама таратучылар һәм реклама таратучылар акчалары хисабына килешү буенча җыештыручы оешмаларга йөкләнә.

2.8.5. Шәһәр җирлеге территориясендә биналар, биналар, корылмалар фасадында, аерым торучы терәкләрдә (яктырту, контакт челтәре һ.б.), агачларда һәм шушы максатлар өчен

билгеләнгән конструкцияләрдән тыш, корылмаларда язулар ясау, беркетелгән һәм басма продукция (листовкалар, белдерүләр, афишалар һәм башка продукция) ябыштыру һәм элү тыела.

2.8.6. Шәһәр җирлеге территориясендә вәкаләтле орган биргән рөхсәттән башка реклама конструкцияләрен урнаштыру тыела; вәкаләтле орган (Азнакай муниципаль районы Башкарма комитетының архитектура һәм инфраструктура үсеше бүлеге) белән килештерелмичә тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру; газ һәм яшелләндерелгән территорияләргә керү белән реклама конструкцияләрендә сурәтләр (плакатлар) алмаштыруны; тротуарлар һәм җәяүлеләр сукмакларын алмаштыруны; килештерелгән дизайн-проекттан читкә тайпылып реклама конструкцияләрен урнаштыру; газонда демонтацияләнгән реклама конструкцияләренең бетон нигезләрен калдыру.

2.8.7. Реклама, афишалар, плакатлар, игъланнар, листовкалар һәм башка мәгълүмати - басма продукция урнаштыру, билгеләнмәгән урыннарда (биналар, баганалар, агач кәүсәләре, ТКО, КТП, ЗТП, ГРП, СТП, ШРМ) һәм бу максатлар өчен билгеләнмәгән башка конструкцияләрдә язу тыела.

2.8.8. Үз белдегең белән җитештерелгән язуларны, шулай ук үз белдегең белән урнаштырылган мәгълүмат һәм басма продукцияне бетерү эшләрен оештыру, ведомствога карамастан, барлык объектлардан да, күрсәтелгән продукцияне урнаштырган язуларны үтәгән затларга йөкләнә.

2.8.9. Урам һәм квартал эчендәге утларны төзек булмаган хәлдә тоту тыела.

2.9. Яшел үсентеләрне яшелләндерү һәм карап тотуга карата таләпләр

2.9.1. Барлык яшел үсентеләр дә кагылгысыз яшел фондны тәшкил итә.

2.9.2. Яшел утыртмаларның, сулыкларның һ.б. сакланышын тәэмин итү өчен аларны пычрату рөхсәт ителми. Төзелеш эшләре вакытында яшел үсентеләр зонасында төзелешне оештыру проекты таләпләре үтәлергә тиеш.

2.9.3. Бакчаларда, скверларда, урам буенда һ.б. агачларны даими рәвештә санитар һәм формалаштырып кисәргә кирәк. Территория хуҗалары системалы рәвештә үләннәрне чаптырга, чүп үләннәрен вакытында бетерергә, үз милкендә, биләвендә һәм файдалануында булган Сосновский борщевикын юк итү чараларын кулланырга тиеш.

2.9.4. Газоннарның, яшел зоналарның транспорт чараларын кую һәм кую юлы белән бөтенлеген бозу рөхсәт ителми.

2.9.5. Биналардан, корылмалардан, шулай ук инженерлык төзекләндерү объектларыннан агач һәм куакларга кадәр булган ераклыкны СП 42.13330.2016 карары нигезендә кабул итәргә кирәк. Кагыйдәләр җыелмасы. Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү. СНиП 2.07.01-89 " актуальләштерелгән редакциясе, Россия Төзелеш Министрлыгының 30.12.2016 ел, № 1034/боерыгы белән расланган.

2.9.6. Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы Советының 2009 елның 1 декабрендәге 146-39 номерлы карары белән расланган Азнакай шәһәре территориясендә яшел үсентеләр утырту, аларны карап тоту һәм саклау кагыйдәләре нигезендә мәдәни утыртмаларны, шул исәптән корыган һәм авыруларны күчереп утырту яисә кисү Азнакай шәһәре Советының 2009 елның 1 декабрендәге 146-39 номерлы карары белән гамәлгә ашырыла.

2.9.7. Йорт биләмәләре территориясендә яшел үсентеләрнең сакланышын һәм аларны тиешенчә карауны торак-эксплуатация оешмалары яки килешү шартларында махсус оешмалар тәэмин итәргә тиеш.

2.9.8. Шәһәр җирлеге территориясендә ике төрле яшелләндерү кулланылырга мөмкин: стационар - үсемлекләр грунтка утырту һәм мобиль - үсемлекләр утырту, махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазоннар һ.б.) утырту. Стационар һәм мобиль яшелләндерү архитектура-ландшафтлы объектлар (газон, бакчалар, чәчәкләр, куаклар һәм агачлар белән мәйданчыклар һ.б.) булдыру өчен кулланыла.

2.9.9. Яшелләндерүне проектлаганда агачлар һәм куаклар утыртуның инженерлык челтәрләренә, биналар һәм корылмаларга кадәр минималь аралыгы, агачлар утырту өчен чокыр һәм траншеялар күләме исәпкә алына. Шәһәрнең төрле территорияләрендәге үсентеләр санын, төрле функциональ билгеләнештәге участокларда яшелләндерелә торган территорияләрнең якынча процентын, утырту материалын сортларга аеру параметрларын һәм таләпләрен үтәргә

кирәк.
2.9.10. Җылылык трассалары гамәлдә булган зоналарда агачлар утыртканда, җылылык трассасының көзеннән ике якка да туфрак җылыну факторын исәпкә алырга кирәк: интенсив җылыту - 2 м, уртача - 2-6 м, көчсез - 6-10 м. Җылылык трассалары янында юкә, клен, сирень, майлылык-2 метрдан да якынрак, тирәк, боярышник, кизильник, карагач, каен - 3-4 метрдан да якынрак.
2.9.11. Начар техноген һәм климатик факторлар йогынтысында шәһәрнең төрле территорияләренә саклагыч үсентеләр формалаша; берничә фактор нәтиҗәсендә интенсивлык буенча алып баручы һәм (яки) функциональ билгеләнеше өчен иң мөһим территорияне сайлап алына.
2.9.12. Җилдән саклау өчен, җенеснең 60-70% вертикаль сомкнутлыгы булган Ажур конструкциясенең яшел утыртмалары кулланыла.
2.9.13. Шау-шу куптарган Агачлар бер рядлы яки күп катлы рядовой утыртмалар рәвешендә 7 метрдан да ким булмаган проектлана, ул зурлар агачының кәүсәләре арасында 8-10 метр (киң кронлы), 5-6 метр (урта кронлы), 3-4 метр (тар кронлы) агачлар белән бер рәттә куак сафларын тутырырга кирәк.
2.9.14. Һаваның пычрануы югары дәрәҗәдә булган шартларда күп рәтле агач-куак үсентеләре формалаша: җилләтүнең яхшы режимында - ябык типта (крон йомарлануы), җилләтүнең начар режимында - ачык, фильтрлау тибында (юылмаган крон).

2.10. Каты көнкүреш калдыкларын, зур габаритлы һәм төзелеш чүп-чарын җыю һәм чыгару

2.10.1. Гражданнар (шәхси торак йортларның милекчеләре яки яллаучылар), шәһәр территориясендә үз эшчәнлекләрен гамәлгә ашыручы юридик затлар һәм шәхси эшмәкәрләр, законнарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнгән подрядчы оешмалар белән төзелгән килешүләр нигезендә, калдыкларны чыгару, утильләштерү һәм зарарсызландыру белән шөгыльләнүче юридик затлар һәм шәхси эшмәкәрләр, расланган санитар нормалар һәм кагыйдәләр, җыелу нормалары нигезендә, каты көнкүреш калдыкларын, зур габаритлы һәм төзелеш чүп-чарын чыгаруны оештыралар.
2.10.2. Шәһәр территориясен җыештыруны оештыруның барлык төрләре, калдыкларны җыю, бетерү, зарарсызландыру һәм эшкәртү методларын эшләү, махсус урып-җыю машиналарының, механизмнарның, җиһазларның, инвентарьның ихтыяҗ күләмен билгеләү буенча чараларны гамәлгә ашыру вәкаләтле органга йөкләнә.
2.10.3. Каты көнкүреш калдыкларын чыгару:
- температура 5 °С га кадәр булганда - ике көнгә бер тапкырдан да ким түгел;
- температура 5 °С дан югарырак булганда-көн саен.
Чүп җыю һәм чыгару процессы, технологияләр белән каралган очраклардан тыш, 14.00 сәгатькә кадәр төгәлләнергә тиеш.
Каты көнкүреш калдыкларын чыгару буенча махсус транспортка хезмәт күрсәтүнең аерым характерына бәйле рәвештә, шәһәр җирлегенең индивидуаль торак төзелеше территорияләреннән тыш, шәһәр җирлегенең шәхси торак төзелеше территорияләрендә каты көнкүреш калдыкларын чыгару вакыты махсуслаштырылган оешма һәм шәхси йорт хуҗалары арасындагы килешү нигезендә башкарыла.
2.10.4. ККК, зур габаритлы һәм төзелеш чүп-чарын чыгару подрядчы оешма тарафыннан, графикта күрсәтелгән шартнамә нигезендә башкарыла, ул җирле үзидарә органы белән килештерелә.
2.10.5. Җитештерү һәм куллану калдыкларын ташу:
транспорт чаралары белән махсус җиһазландырылган яисә җайлаштырылган (кузовны ябучы) транспорт чаралары белән тәэмин ителгән, авария хәлләрен булдыруны, әйләнә-тирә мохиткә һәм кешеләрнең сәламәтлегенә зыян китерүне кисәтүче, аларны югалтуны булдырмый торган ысуллар белән.
2.10.6. Контейнерлардан чүп ташыган яки бункерны төягән вакытта чүп-чарны җыештыруны оешма хезмәткәрләре башкара.
2.10.7. Шәһәр территорияләрендә җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю өчен контейнер

мәйданчыклары һәм контейнерлар санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп урнаштырылырга тиеш.
2.10.8. Контейнер мәйданчыклары ия булырга тиеш асфальтированные яки бетон өслеге, койма белән өч яктан һәм кустарниковые үсемлекләр тирәсендә алар. Зур габаритлы калдыклар махсус билгеләнгән мәйданчыкларда җыелырга тиеш.
2.10.9. Контейнер мәйданчыклары һәм бункер-туплаучылар урнаштыру урыннары көнкүреш һәм эре габаритлы чүп-чардан даими чистартылып торырга, чисталык һәм тәртиптә торырга тиеш.
2.10.10. Контейнерлар һәм бункерлар техник төзек хәлдә булырга, хуҗасы, ТКО чыгаручы подряд оешмасы реквизитларын, ТКОны чыгару вакытын күрсәтеп, маркировкага ия булырга тиеш. ТКО җыю өчен контрактерлар тыгыз ябылучы капкач белән җиһазландырылырга тиеш, ә автозаправка станцияләрендә (АЗС) йозакларга бикләнергә тиеш.
2.10.11. Контейнерлар, бункер-туплаучылар һәм алар астындагы мәйданчыклар, санитар таләпләр нигезендә, 10 көнгә (кышкы чордан тыш) дезинфекция составлары белән эшкәртелергә тиеш.
2.10.12. I - IV класслы калдыкларны җыю, куллану, ташу, урнаштыру калдыкларны җыю, куллану, зарарсызландыру, транспортлау, урнаштыру эшчәнлегенә лицензиясе булган предприятиеләр тарафыннан гамәлгә ашырыла. Каты көнкүреш калдыкларын күмү каты көнкүреш калдыклары полигонында башкарыла, калдыкларны санкцияләнмәгән урыннарга чыгару катгый тыела. Полигоннарда токсинлы калдыкларны, янгын куркынычы булган калдыкларны, биологик калдыкларны, йогышлы авыруларны кузгатучы калдыкларны, икенчел чимал сыйфатында җыелырга тиешле җитештерү һәм куллану калдыкларын гына чыгару тыела. Сәнәгать предприятиеләре калдыкларының һәм калдыкларының контрольсез һәм санкцияләнмәгән полигоннарын (чүплекләрне) урнаштыру тыела.
2.10.13. Җаваплы затлар тиеш:
- беркетелгән территориядә чүп савытлары, контейнер мәйданчыклары һәм ТКО җыю контейнерлары булуны тәэмин итәргә, ә анализланмаган биналарда, корылмаларда һәм корылмаларда - сыек калдыклар өчен җыентыклар (чүп-чар) әзерләргә; контейнерларга һәм контейнер мәйданчыкларына керү юлларын тәэмин итәргә; ТКО җыю өчен контейнерларны, чүп-чар тутыруны һәм пычрануны булдырмый торган урналарны төзек хәлдә тотарга; чүп җыю, контейнерларны, контейнерларны, контейнерларны һәм контейнер мәйданчыкларын, чүп-чар җыелмаларын (чүп-чар) үз вакытында чистартырга һәм пычратырга; калдыкларны чыгаруны һәм чыгаруны һәм чыгаруны тәэмин итәргә; калдыкларны чыгаруны һәм чыгаруны контрольдә тотарга; калдыкларны җыю һәм аларны җыю контейнерларын һәм чыгаруны үз вакытында башкарырга; ТКО җыю һәм аларның контейнерларын һәм аларны җыю контейнерларын үз вакытында башкарырга;
2.10.14. Тыела:
-җитештерү һәм куллану калдыкларын, яфракларны, тараларны, агачны яндыру; йортларның машиналар йөрү өлешендә, тротуарларда, газоннарда һәм керү аркаларында контейнерлар һәм бункер-тупланмалар урнаштыру; рекреацион зоналар территорияләрендә, шулай ук су объектларының һәм яр буе саклау полосаларының су саклау зоналары территорияләрендә җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру; су объектларын чүпләргә; кеше һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерә торган башка гамәлләр кылу.
2.10.15. Гомуми файдаланудагы территорияләр, шул исәптән: биләүгә, урамнарга, тыкрыкларга, юлларга, аллеяларга, паркларга, скверларга, ял зоналарына, инженерлык һәм башка объектларга, идарәче компанияләргә, индивидуаль эшкуарларга биләүгә, файдалануга һәм индивидуаль торак йортлар алдында тормаган юридик һәм физик затларга тәкъдим ителмәгән һәм беркетелмәгән объектлар «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтта урнаштырылган муниципаль заказ кысаларында махсуслаштырылган предприятиеләр һәм оешмалар тарафыннан товарлар китерү, эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү турында мәгълүмат урнаштыру (www.kupki.gov.ru) өчен бирелгән һәм беркетелмәгән, бу финанс средстволары чикләрендә каралган лимит чикләрендә.

3. Җир асты коммуникацияләре һәм корылмалары салу, үзгәртеп кору буенча эшләр җитештерү

3.1. Җир асты инженерлык коммуникацияләрен төзү, реконструкцияләү яки капиталь ремонтлау гамәлдәге норматив хокукый актлар нигезендә эшләнгән техник документация һәм эшләр башкаруга рөхсәт (ордер) булганда башкарыла;
3.2. Рөхсәтнамәләр (ордерлар) нигезендә эшләр тәмамланган срок белән тыела.
3.3. Предприятие җитәкчеләре, үзләре белән рөхсәт (ордер) һәм эшләр җитештерү проекты булган, эшләр башкару өчен җаваплы затлар боерыгы белән билгеләнергә тиеш. Җир эшләрен башкаруга рөхсәт (ордер) капиталь төзелеш объектларын төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонтлау буенча заказ бирүче оешманың, предприятиенең, учреждениенең вазыйфаи затына яисә физик затка бирелә.
3.4. Рөхсәтнамәдә (ордерда) яки җир асты коммуникацияләрен һәм корылмаларын салу һәм үзгәртеп кору эшләрендә куелган шартларны үтәмәгән очракта, әлеге предприятиеләргә һәм оешмаларга эшләр башкару өчен рөхсәтләр (ордер) бирү туктатыла.
3.5. Аварияләрдә эксплуатацияләүче оешма аның сәбәпләрен һәм нәтиҗәләрен кичекмәстән юкка чыгарырга тиеш.
3.6. Рөхсәт (ордер) рәсмиләштермичә генә, тиешле хезмәтләрнең мәҗбүри хәбәрнамәсе белән өч көн эчендә аварияләрдә җир эшләре башкару рөхсәт ителә. Эшләрне өч көнлек срокта тәмамлау мөмкин булмаган очракта оешма тарафыннан рөхсәт рәсмиләштерелә. Рөхсәттә (ордерда) билгеләнгән срокларны үтәмәгән, шулай ук аны рәсмиләштермәгән очракта предприятие гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә җаваплы.
3.7. Җир эшләрен башкарганда җәяүлеләрнең һәм транспортның куркынычсызлыгы, йорт ишегалдына, предприятие, оешмаларга керү юллары, шулай ук торак, хезмәт, сәүдә, уку, балалар һәм башка биналарга керү юллары тәэмин ителергә тиеш.
3.8. Ачылу урыны оешма исемен, телефон номерын һәм эш башкаручының фамилиясен күрсәтеп, типик киртәләмә белән җиһазландырылырга тиеш. Юлны ябуны таләп итүче җир эшләре башкарганда дәүләт автоинспекциясе раслаган схемалар буенча юл билгеләре куела. Караңгылык башлану белән ачу урыннары яктыртыла.
3.9. Юлның бөтен киңлегенә, тротуарга, газонга һәм туфракның уңдырышлы катламына асфальт өслеген торгызу эшләре тәмамланганнан соң 10 көннән дә соңга калмыйча эшли торган оешма тарафыннан башкарыла. Күрсәтелгән вакыт эчендә төзекләндерүне торгызу мөмкин булмаган очракта, билгеләнгән тәртиптә ордер (рөхсәт) рәсмиләштерергә кирәк.

Бу оешма торгызу эшләреннән соң грунт, материаллар һәм конструкцияләр, төзелеш чүп-чары, коймаларны җыештырырга тиеш. Юл өслеген һәм яшел үсентеләрне үз көчләре белән торгызу эшләрен башкару мөмкинлеге булмаган оешмалар махсус оешмалар белән килешүләр төзергә тиеш. Килешү төзү төзекләндерү элементларын торгызган һәм юл катламнарын торгызган өчен эш башкара торган оешмадан җаваплылыкны төшерми.

Бордюр алга таба урнаштыру өчен эшләр башкару урынына куела.

Урамнарда, төзелгән территорияләрдә эшләр башкарганда грунт кичекмәстән чыгарыла.

Кирәк булган очракта, төзелеш оешмасы грунтны отвалда планлаштыруны тәэмин итә ала.

3.11. Машиналар йөрү өлеше һәм тротуарлар астындагы траншеялар ком һәм комлы грунт белән катлаулы тыгызланып, су сибеп тора.

Газоннарда траншеялар җирле грунт белән тыгызланып, уңдырышлы катламын торгызу һәм үлән чәчү белән күмелә.

3.12. Төзек булмаган территорияләрдә эшләр башкарганда, бер яктан, траншеядан эшләнгән грунтны, алга таба күмеп кую рөхсәт ителә.
3.13. Траншеяларны тиешле тыгызланмыйча яисә җир эшләрен башкару кагыйдәләрен бозмыйча гына конфиденциаль булмаган грунт белән салганда җирле үзидарә органнарының вәкаләтле вазыйфаи затлары гаепле затларны административ җаваплылыкка тарту өчен беркетмә төзергә хокуклы.
3.14. Җир асты коммуникацияләре өстендә дә, ремонт-торгызу эшләре алып барылган башка урыннарда да, ремонт-торгызу эшләре алып барылганнан соң 2 ел эчендә барлыкка килгән җимереклекләр, грунт яки юл өслеге утырту эшләре тәүлек дәвамында бетерелә.

Җир асты коммуникацияләрендә аварияләр аркасында барлыкка килгән бозлар

коммуникацияләр хуҗалары булган оешмалар тарафыннан йә килешү нигезендә махсус оешмалар тарафыннан коммуникацияләр хуҗалары хисабына юкка чыгарыла.
3.15. Оешма җитәкчеләре, башка вазифаи затлар юлларны һәм тротуарларны, яшел үсентеләрне, газоннарны, төзекләндерү элементларын сыйфатлы башкармау һәм каплау өчен җаваплы.
3.16. Азнакай район Советының 2012 елның 28 маендагы 156-21 номерлы «Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы территориясендә җир, ремонт һәм башка җир асты эшләрен җитештерү Кагыйдәләре»Карары нигезендә төзекләндерү, шул исәптән җир эшләрен башкару рөхсәтсез тыела.

4. Йорт хайваннары һәм кошлар тоту

4.1. Әлеге бүлек кагыйдәләрендә кулланыла торган төп төшенчәләр:
1) хайван хуҗасы (алга таба - хуҗасы) - хайван милек хокукында яисә башка законлы нигездә ия булган физик зат яисә юридик зат;
2) хуҗасыз хайваннар белән эш итү эшчәнлеге - хуҗасыз хайваннарны тоту, аларны тоту (шул исәптән дәвалау, вакцинацияләү, стерильләштерү), аларның элеккеге яшәү урыннарына кире кайтару һәм әлеге Федераль законда каралган башка чараларны үз эченә алган эшчәнлек;
3) ирексезлек шартларында яисә кулланыла торган кыргый хайваннар (алга таба - кыргый хайваннар) - аларның яшәү тирәлегеннән алынган кыргый хайваннар (шул исәптән Россия Федерациясе территориясенә һәм башка дәүләтләрдән кертелгән), мондый хайваннарның нәселләре (шул исәптән аларның гибридлары);
4) йорт хайваннары - физик зат хуҗасы карамагында булган һәм аның вакытлыча яки даими күзәтүе астында булган һәм тоту урыны-зоопарклар, зоосадлар, цирклар, зоотеатрлар, дельфинарийлар, океанариумнар булмаган хайваннар .
5) хайваннар белән рәхимсез мөгамәлә - хайваннарның үлеменә, имгәнүенә яисә хайванның сәламәтлегенә башка зыян салуга китерә торган (хайваннарны, шул исәптән ачлык, сусау, кыйнау, башка гамәлләр кылуны да кертеп) мөрәҗәгать итү, әлеге Федераль законда, башка федераль законнарда һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында билгеләнгән хайваннарны тоту таләпләрен бозу (шул исәптән хайван асраудан баш тарту), хайванның сәламәтлегенә зыян китерә торган булса, йә яшәү яисә сәламәтлеге өчен куркыныч хәлдә булган хайванга ярдәм күрсәтү мөмкинлеге булганда каршы килмәү;
6)хуҗасы булмаган хайван - хуҗасы яисә хуҗасы билгесез булган хайван;
7) мәдәни-тамаша максатларында хайваннардан файдалану - хайваннарны мәдәният, ял һәм күңел ачу өлкәсендәге эшчәнлекне гамәлгә ашырганда (шул исәптән зоопаркларда, зоосадларда, циркларда, зоотеатрларда, дельфинарийларда, океанриумнарда), хайваннар күргәзмәләрендә, спорт ярышларында, кинематография әсәрләрен төзегәндә, фото- һәм видеопродукция җитештерү өчен, телевидениедә, агарту эшчәнлегендә, демонстрация максатларында (шул исәптән ваклап сату урыннарында, җәмәгать туклануы хезмәтләре күрсәтү урыннарында) файдалану;
8) хайван тоту урыны - хуҗасы тарафыннан кулланыла торган бина, төзелеш, корылма, бина яисә хайван тәүлек дәвамында вакытының күп өлешен үз эченә алган территория;
9) хайваннар белән эш итү - хайваннарны тоту, алардан файдалану (файдалану), хуҗаларсыз хайваннар белән эш итү һәм әлеге Федераль законда каралган башка эшчәнлекне гамәлгә ашыру, шулай ук хайваннарга карата аларның тормышына һәм сәламәтлегенә йогынты ясый торган башка гамәлләр кылу;
10) потенциаль куркыныч этләр - билгеле бер токымдагы этләр, аларның гибридлары һәм кеше тормышы һәм сәламәтлеге өчен потенциаль куркыныч тудыручы һәм Россия Федерациясе Хөкүмәте раслаган потенциаль куркыныч этләр исемлегенә кертелгән башка этләр;
11) хезмәт хайваннары - ил оборонасын һәм дәүләт иминлеген тәэмин итү, җәмәгать тәртибен саклау һәм җәмәгать куркынычсызлыгын тәэмин итү, хәрби, мөһим дәүләт һәм махсус объектларны, халыкның тормыш эшчәнлеген тәэмин итүче объектлар, транспорт, коммуникацияләр һәм элемтә, энергетика объектлары һәм башка объектлар эшләвен тәэмин итүче хайваннар, махсус әзерләнгән һәм файдаланыла торган (кулланыла торган) хайваннар, шулай ук Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән башка максатларда;
12) ирексезләү шартлары - хайваннарның ясалма төзелгән яшәү шартлары, алар махсус

җиһазландырылган урыннардан читтә аларның ирекле хәрәкәт итү мөмкинлеген булдырмый һәм хайваннарның тормышы тулысынча кешегә бәйле.
4.2. Йорт хайваннарын һәм кошларын тоту:
4.2.1. Шәһәрдә яшәүчеләр тарафыннан авыл хуҗалыгы хайваннары (сыерлар, сарык, кәҗәләр, дуңгызлар һәм башка) һәм кошларны йорт яны кишәрлекләре булган шәхси торак йорт территорияләрендә тоту рөхсәт ителә. Хайван хуҗасы аны биологик үзенчәлекләренә туры китереп тотарга, хайванга гуманлы мөрәҗәгать итәргә, аны караучысыз калдырмаска, хайван авырган очракта да кыйнамаска һәм вакытында ветеринария ярдәменә мөрәҗәгать итәргә тиеш. Хайванның тиресен һәм итен куллану максаты белән мәчеләр һәм этләрне үрчетү тыела.
Йорт хайваннарын тоту урыннары, йорт хайваннарының индивидуаль ихтыяҗларын исәпкә алып, шул исәптән пространствода, температурада, яктыртуда, вентиляциядә төзекләндерелергә тиеш.
4.2.2. Күрше йорт участогы чигенә кадәр санитар-көнкүреш шартлары буенча ара йорт хайваннарын һәм кошларны тоту өчен корылмадан кимендә 4 м булырга тиеш;
4.2.3. Йорт хайваннарын һәм кош-кортларны тоту өчен, корылмаларны бары тик бер - ике фатирлы йортларга гына кушарга рөхсәт ителә, чөнки аларны торак бүлмәләрдән кимендә өч ярдәмче бина аерып тора; шул ук вакытта йорт хайваннары һәм кош-кортлар өчен биналар йортка керә торган җирдән 7 м дан да якынрак булмаган тышкы ишеге аерымланган булырга тиеш;
4.2.4. Шәһәр яны зонасындагы аз катлы төзелеш территорияләрендә күпфатирлы йортларда яшәүчеләр өчен йорт хайваннары һәм кош-корт өчен хуҗалык корылмалары торак берәмлекләрдән читтә бүленергә мөмкин;
4.2.5. Җир кишәрлегендә йорт хайванын карап тотканда, аның өчен әлеге Кагыйдәләрнең 4.2.1 пунктындагы икенче абзацында билгеләнгән таләпләргә җавап бирә торган бина төзелгән булырга тиеш.
4.2.6. Барлык продуктив хайваннар (эре мөгезле терлекләр, кәҗәләр, сарыклар, дуңгызлар, куяннар, атлар) гражданнарның яшәү урыны буенча ветеринария учреждениеләрендә - хайваннар хуҗаларында мәҗбүри теркәлергә һәм ел саен яңадан теркәлергә тиеш;
4.2.7. Йорт хайваннарын шәһәр территориясендә махсус чаралар уздыру урыннарыннан тыш урнаштыру (күргәзмәләр һәм башкалар) тыела;
4.2.8. Йорт хайваннарын көтү урыннарында, хуҗасы күзәтүе астында яисә аның кушуы буенча, җирле үзидарә органнарының норматив-хокукый акты белән билгеләнә торган көтү урыннарында чыгарырга рөхсәт ителә;
4.2.9. Йорт хайваннарын урамда 7.00 сәгатьтән 22.00 сәгатькә кадәр йөртергә рөхсәт ителә. Башка вакытта урамда йөргәндә хуҗалар урамнарда һәм торак йортларның ишегалларында тынлыкны тәэмин итү өчен чаралар күрергә тиеш;
4.2.10. Этләрне торак һәм изоляцияләнгән биналардан уртак ишегалларына һәм урамга кыска поводка һәм бордникта гына алып чыгарга мөмкин, чөнки өч айга кадәр щенков кала;
4.2.11. Тыела:
- терлекләрне балалар мәйданчыкларына, мәктәп, балалар бакчалары территорияләренә, ашханәләргә, поликлиникаларга, азык-төлек кибетләренә җибәрергә.
- шәһәр пляжларында йорт хайваннарын урамда йөртү һәм аларны сулыкларда коену;
- тыю язуы булган очракта, учреждениеләргә хайваннарны һәм кошларны торак пунктлар территориясендә озата бармыйча гына чыгарырга;
- исерек хәлдә булган затларга, шулай ук ундүрт яшькә җитмәгән затларга хайваннарны урамда йөртү.
4.2.12. Хуҗалар йорт хайваннары һәм ишегаллары, тротуарлар, урамнар, парклар, газоннар, балалар мәйданчыклары, скверлар, мәйданнар, шулай ук торак йортлар подъездлары белән пычрануга юл куймаска тиеш. Этләрне, мәчеләрне һәм башка вак хайваннарны урамда йөргән вакытта хуҗа үзе белән йорт хайваннарының табигый күнегүләрен тулысынча җыештыруны тәэмин итүче кирәк-яраклар булырга тиеш, алар мәйданчыкларда чүп контейнерларына ташланырга тиеш;
4.2.13. Этне поводкадан урамда гына чыгарырга була. Махсус бирелгән мәйданчыклар булмаганда, җирле үзидарә органының норматив-хокукый акты белән билгеләнгән

бушлыкларда, кабымлыкларда һәм башка урыннарда йөрү рөхсәт ителә.
4.2.14. Этләрне дуслаштыру бары тик яхшы әйләндереп алынган мәйданчыкларда яки шәһәр җирлеге территориясендә генә үткәрелергә мөмкин.
4.2.15. Шәһәр территориясендә йорт хайваннарын һәм кошларны коткару тыела. Йорт хайваннарын юллардан тәүлекнең якты вакытында гына узып китәргә кирәк, шул ук вакытта аларны юлның уң ягына мөмкин кадәр якынрак җибәрергә кирәк. Грунт юлларыннан һәм сукмаклардан узып китү мөмкинлеге булганда, йорт хайваннарын асфальт өслекле юлда алып бару тыела;
4.2.16. Бал кортлары булган аерым ояларны җир кишәрлекләрендә урнаштыру түбәндәге таләпләрне үтәгәндә рөхсәт ителә:
чиктәш участоклар чикләреннән кимендә 10 м ераклыкта;
умарта кортлары булган участоклар торак зоналардан һәм бина, корылма, тоташ койма яки бал алып килә торган агачлар һәм ике метрдан да ким булмаган куак белән башка җир участогыннан аерылырга тиеш.
4.2.17. Йорт хайванын торак урынында тотканда аның хуҗасы әлеге торак урынында яшәүче гражданнарның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен, санитария-эпидемиология һәм ветеринария кагыйдәләрен, шулай ук торак урыннардан файдалану кагыйдәләрен үтәргә тиеш.
4.2.18. Берничә гаилә яши торган торак урынында йорт хайванын тоту күрсәтелгән гаиләләрнең барлык балигъ булмаган әгъзаларының язма ризалыгы белән генә рөхсәт ителә. Күп фатирлы йорттагы торак урынында потенциаль куркыныч токым этен тоту өчен, шулай ук потенциаль куркыныч токым этен тоту планлаштырыла торган торак урын белән бер подъездда урнашкан торак урыннарында яшәүче балигъ булмаган гражданнарның күпчелеге язма ризалыгы алу таләп ителә. Әлеге өлештә күрсәтелгән таләпләр торак урыннарда поводырь этләрне тоту очракларына кагылмый.
4.2.19. Җир кишәрлегендә булган эт әйләнә-тирәдәгеләрнең иминлеген тәэмин итәргә мөмкинлек бирә торган бәйлелектә яки вольерда булырга тиеш. Әгәр җир кишәрлеге этнең үз чикләреннән мөстәкыйль чыгуына юл куймый торган ысул белән әйләндереп алынган булса, җир кишәрлегендә бәйлелексез һәм вольердан тыш җир кишәрлегендә этне тоту рөхсәт ителә. Җир участогы территориясенә кергәндә этнең җир кишәрлегендә булуы турында кисәтү язуы куелырга тиеш.
4.2.20. Таләп 4.2.18 пункты «Татарстан Республикасында хайваннар белән эш итү өлкәсендә аерым мәсьәләләрне җайга салу турында»27.12.2009 ел, № 120-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә теркәлгән этләрне күпфатирлы йортларда торак урыннарда тоту очракларына кагылмый.
4.3. Йорт хайваннары һәм кош-корт хуҗалары бурычлы:
4.3.1. Терлекләр авыруларын кисәтүне һәм терлекчелек продуктларының ветеринария-санитария мөнәсәбәтендә куркынычсызлыкны тәэмин итүче хуҗалык һәм ветеринария чараларын гамәлгә ашырырга, әйләнә-тирә терлекчелек калдыклары белән пычрануга юл куймаска, шулай ук ел саен яңадан теркәлү чорында мәҗбүри дәвалау-профилактика чаралары үткәрергә;
4.3.2. Шәһәр территорияләрендә рөхсәт ителмичә, хайваннарның урнашу урынын даими контрольдә тоту;
4.3.3. Хайваннар авырган очракта һәм алар үлгән очракта, шулай ук үз-үзләрен гадәти булмаган тотканда кичекмәстән ветеринария учреждениеләре белгечләренә хәбәр итәргә кирәк. Алар килеп җиткәнче, изолировать хайваннар, подозреваемых бу авыру;
4.3.4. Ветеринария белгечләре таләбе буенча терлекләрне карау, диагностика тикшеренүләре, саклау прививкалары һәм дәвалау-профилактик эшкәртүләр өчен бирергә;
4.3.5. Үлгән терлекне махсус билгеләнгән урыннарда махсус оешма күмгән.
4.3.6. Үз территорияләрендә каравылчы этләре булган оешмалар бурычлы:
- теркәргә эт гомуми нигезләрдә;
- тотарга эт ныклы бәйдә;
- килүчеләрнең хайваннар янына керү мөмкинлеген булдырмаска;
- этләрне яхшы койма белән әйләндереп алынган территориядә яки гомуми файдаланудагы территориядән янган территориядә, территориягә кергәндә кисәтү язуы булганда гына төшереп

калдырырга.
4.4. Җаваплылык:
4.4.1. Йорт хайваннарын һәм кошларны тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаска тиеш;
4.4.2. Йорт хайваннарын урамда калдырганда терлекләр хуҗалары яшел үсентеләрне бозудан һәм терлекләрне куып чыгаруга киткән чыгымнарны каплый;
4.4.3. Йорт кәҗәләре бары йорт яны территорияләре эчендә яки көтүлекләрдә хуҗалар күзәтүе астында гына асрала;
4.4.4. Йорт хайваннары һәм кошларына китерелгән зыян өчен аларның хуҗалары гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә җаваплы;
әлеге кагыйдәләрне бозган өчен хайваннар хуҗалары административ хокук бозулар турындагы законнарда билгеләнгән тәртиптә җаваплылык тоталар;
4.4.5. Хайваннар белән рәхимсез мөгамәлә рөхсәт ителми:
- сәламәт терлекләрне алга таба карап тоту мөмкинлеге булмау сәбәпле, аларны үтереп ташлау, ташлау тыела;
- хайваннар белән рәхимсез мөгамәлә иткән яисә урамга ташланган хайваннар өчен гаепле зат административ җаваплылык йөртә, ә РФ Җинаять кодексында каралган очракларда - җинаять җаваплылыгы.
4.4.6. Йорт хайваныннан баш тарткан очракта, хуҗасы хайванның киләчәк язмышын хәл итәргә: сатарга, бүләк итәргә, ветеринария хезмәте аша бракка чыгарырга тиеш.
4.5. Хуҗасыз хайвнннарны тоту:
4.5.1. Теләсә кайсы хайван хуҗасы милке булып тора һәм, ничек теләсә нинди милек закон белән саклана;
4.5.2. Хайван хуҗасыннан бары тик суд карары буенча гына тартып алынырга мөмкин.
4.5.3. Җәмәгать урыннарында, кибет, даруханәләр, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, поликлиникалар һ.б. бәйдә хуҗалары калдырган хайваннардан тыш, тотылырга тиеш.
4.5.4. Күзәтчелексез хайваннарны аулау мондый хайваннарны тапкан махсуслаштырылган предприятие яисә җирле үзидарә органнары белән төзелгән шартнамә буенча башка зат тарафыннан башкарылырга мөмкин;
4.5.5. Күзәтчесез хайваннарны аулау шартлары җирле үзидарә органнары (заказчы) һәм хайваннарны аулауны башкаручы зат (подрядчы) арасындагы шартнамә белән регламентлана;
4.5.6. Хайваннарны аулаганда гуманлык нормаларын үтәргә кирәк;
4.5.7. Караучысыз хайванны тоткан зат аны тоту өчен шартлар юк икән, хайван моның өчен кирәкле шартлар булган һәм күзәтүчесез хайваннарны тоту өчен җирле үзидарә органнары белән килешү төзегән махсус оешмага тапшырылырга тиеш. Алдан бирелгән боерыкның үтәлүен тикшерү;
4.5.8. Хайван вакытлыча тоту пунктында асрала һәм аның гаризасы буенча хуҗага караучысыз хайванны тоту һәм күзәтүчесез хайванны тоту буенча махсуслаштырылган оешма хезмәтләренә киткән чыгымнарны каплаганнан соң кире кайтарыла. Хайваннарның хуҗалары тоту, транспортлау, карап тоту, ашату һәм кирәкле очракларда күрсәтелгән ветеринария ярдәме өчен чыгымнарны каплыйлар;
4.5.9. Күзәтчелексез йорт хайваннарын аулау вакытыннан алып алты ай эчендә аларның милекчесе аларга карата үзенең хокуклары турында табылмаса яисә үзе әйтмәсә, хайваннарның асрауда һәм файдалануында булган зат аларга милек хокукы ала;
Бу зат үзендә булган хайваннарны милек итеп сатып алудан баш тарткан очракта, алар муниципаль милеккә керә һәм кызыксынган затларга, тиешле документлар төзеп, ветеринария-санитария кагыйдәләре нигезендә, юкка чыгарылырга һәм утильләштерелергә тиеш;
4.5.10. Ташланган күзәтүчесез хайваннарны тотуга һәм файдалануга тапшырылган зат аларны тиешенчә карап тотарга һәм, дәлилләнгән гаепләре булганда, гамәлдәге законнар нигезендә аларның үлеме өчен җавап бирергә тиеш;
4.5.11. Ауланган хайванны тоту түләү нигезендә башкарыла. Бу эчтәлекне гамәлгә ашыручы затка чыгымнарны каплау милекче тарафыннан расланган калькуляция нигезендә, аңа хайванны тапшырганда башкарыла. Калькуляция җирле үзидарә органнарының норматив-хокукый акты белән раслана;

4.5.12. Катгый тыела:
- тиешле карардан башка, шәхси йортлар территориясеннән һәм фатирлардан малларны тартып алу;
- кибет, даруханәләр, коммуналь хезмәт күрсәтү предприятиеләре һ. б. янында элемтәдән этләрне төшерү;
- ветеринария органнары рекомендациясеннән башка, приманкалар һәм башка тоту чараларын кулланырга;
4.5.13. Милекчегә хайваннарны тапшыру аның гаризасы нигезендә, моның өчен җитәрлек нигезләр булганда гамәлгә ашырыла. Бу очракта хайван хуҗасының паспорты, шаһит күрсәтмәләре, ветеринария табибы белешмәсе һ.б. нигез булырга мөмкин.
4.6. Йорт хайваннары хуҗаларының җәмәгать тәртибен саклауны, әлеге кагыйдәләрнең үтәлешен контрольдә тоту җирле үзидарә органнары, торак-эксплуатация органнары, санитария-эпидемиология һәм ветеринария күзәтчелеге учреждениеләре, Эчке эшләр органнары, шулай ук әлеге максатлар өчен булдырылган хезмәтләр һәм башка затлар тарафыннан гамәлдәге законнар нигезендә башкарыла.

5 .Өслек төрләре

5.1. Җир өслеген ябуны шәһәр җирлеге территориясендә имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартлары тәэмин итә, шулай ук тирәлекнең архитектур-сәнгать йөзе формалаштыра. Территорияне төзекләндерү максатларында түбәндәге капламалар билгеләнде:
- каты (капиталь) - монолит яисә асфальт-бетоннан, цементобетоннан, табигый таштан һ.б. материаллардан башкарыла торган җыелмалар;
- йомшак (некапиталь) - табигый хәлдә булган, тыгызланган яки беркетелгән коры катнаш катнашмалар (ком, вак таш, гранит сөрелгән урыннар, керамзит, резин валчык һ. б.), табигый яисә ясалма сыпумалы материаллардан (комнар, вак таш, гранит чәчүлекләр) башкарыла торган;
- үлән катламын әзерләү һәм утырту буенча махсус технологияләр буенча башкарыла торган газоннар;
- катнаш, представляющие ярашуы покрытий күрсәтелгән югарырак (мәсәлән, плитка, утопленная бу газон һ.б.).
5.2. Проектта кулланыла торган өслек төре нык, ремонтка яраклы, экологик яктан билгеләнә. Каплама төрләрен сайлау аларның максатчан билгеләнеше нигезендә кабул ителә: каты - мөмкин булган йөкләнешне, хәрәкәтнең характерын һәм составын, проектлау вакытына гамәлдә булган янгынга каршы таләпләрне исәпкә алып; йомшак - территорияләрнең аерым төрләрен (балалар, спорт мәйданчыкларын, этләрне йөртү өчен мәйданчыкларны, урамда йөрү юлларын һ.б. объектларны) төзекләндергәндә аларның үзенчәлекле үзенчәлекләрен исәпкә алып; газлы һәм катнаш таләпләрне исәпкә алып.
5.3. Өслекләр бәйләнеше
5.3.1. Өслекләрнең көчәнеше элементларына борт ташларының төрле төрләре, пандуслар, баскычлар, баскычлар керә.
5.3.1.1. Тротуар һәм машиналар йөрү өлешендә юл борт ташлары куела. Борт ташлары машиналар йөрү өлешен нормативтан 150 мм да ким булмаган күләмдә арттыру белән билгеләнә, ул өслекләр ремонтланган очракта да сакланырга тиеш. Автотранспортны газон белән каплау урыннарында газонга илтмәү өчен шәһәр әһәмиятендәге урамнарда, Шулай ук зур хезмәт күрсәтү объектлары каршындагы автостоянкалар мәйданчыкларында артык борт ташы кулланыла.
5.3.1.2. Җәяүлеләр коммуникацияләрен газон белән каплау белән бергә, газон дәрәҗәсеннән кимендә 50 мм арада 0,5 метр араны узып китүче бакча борты куела, бу газонны яклый һәм аның хезмәт итү вакытын арттырып, пычрак һәм үсемлек чүп-чарының катламга эләгүен булдырмый кала. Җәяүлеләр зоналары территориясендә төрле типтагы өслекләрнең катнашмасын рәсмиләштерү өчен табигый материаллар (кирпеч, агач, валуна, керамик борт һ.б.) кулланыла.
5.3.2. Баскычлар, баскычлар, пандуслар
5.3.2.1. Төп җәяүлеләр коммуникацияләрендә сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм баскычка

массалы йөрүче башка объектлар урнашкан урыннарда 50дән артык промилле, һичшиксез, аларны пандус белән озатып бару каралган. Төп җәяүлеләр коммуникацияләрен юллар белән кисешкән вакытта яки проектлау биремендә әйтелгән башка очракларда, тротуарны юл өслеге дәрәҗәсенә каплаудан төшерүне тәэмин итү өчен бордюрный пандус куела.
5.3.2.2. Рельеф баскычларын проектлаганда, баскычларның биеклеге-120 мм, киңлеге-400 мм һәм 10-20 промилле югарырак баскычка авыша. Һәр 10-12 баскычтан соң 1,5 метрдан да ким булмаган мәйданчыклар оештырыла. Край беренче баскычлар баскычлар каршындагы спуске һәм күтәрелеш аерылып тора полосами якты контрастной буяулар. Тышкы баскычларның барлык баскычлары да бер марш чикләрендә киңлеге һәм күтәрелеше биеклеге буенча бертөсле итеп билгеләнә. Баскычларны проектлаганда торак пунктның урнашкан территорияләрен реконструкцияләү шартларында баскычларның биеклеге 150 ммга кадәр артырга мөмкин, ә баскычларның киңлеге һәм мәйданның озынлыгы - 300 мм һәм 1,0 ммга кадәр киметелгән.
5.3.2.3. Пандус башкарыла берничә материал белән шероховатой текстурой өслеге башка горизонтальных канавок. Койма конструкцияләре булмаганда, биеклеге кимендә 75 мм булган койма бортик һәм поручни күздә тотыла.
5.3.2.4. Пандус борылганда яки аның озынлыгы 9 м дан да ким булмаган очракта, һәр 9 ел саен 1,5 x 1,5 м киңлектәге горизонталь мәйданчыклар карала. Җибәрү тәмамланганнан соң горизонталь мәйданчыкларда дренаж җайланмалары проектлана. Юлның горизонталь участоклары пандус башында һәм ахырында тирә-юньдәге текстура һәм төс белән аерылып тора.
5.3.2.5. Баскычның ике ягында да яки пандуста да 800 - 920 мм озынлыктагы, колачлау өчен уңайлы һәм стенадан 40 мм ераклыктагы турыпочмаклы кисемтә каралган. Баскычларның киңлеге 2,5 м һәм аннан да күбрәк булган очракта бүлү поручниеләре каралган. Поручнейларның озынлыгын һәр яктан пандус яки баскычның озынлыгын 0,3 метрга, йомшак һәм шома очлары белән билгеләргә кирәк.
5.4. Коймалар
5.4.1. Азнакай шәһәре территориясендә төзекләндерү максатыннан төрле коймалар куллану күздә тотыла, алар бер-берсеннән аерылалар: билгеләү (декоратив, яклау, аларның ярашуы), биеклек (түбән - 0,3 - 1,0 м, урта - 1,1 - 1,7 м, югары - 1,8 - 3,0 м), материал төре (металл, тимер-бетон һ.б.), күз карашы өчен үтеп керү дәрәҗәсе (үтә күренмәле, саңгырау), стационар (даими, вакытлыча, күчмә) дәрәҗәләре.
5.4.2. Җәмәгать, торак, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә чукрак һәм тимер-бетон коймаларны проектлаштыру тыела. Декоратив металл коймалар кулланыла.
5.5. Кече архитектура формалары
5.5.1. Кече архитектура формаларына түбәндәгеләр керә: монументаль-декоратив бизәү элементлары, мобиль һәм вертикаль яшелләндерү җайланмалары, су җайланмалары, шәһәр җиһазлары, Азнакай шәһәре территориясендә коммуналь-көнкүреш һәм техник җиһазлар.
5.5.2. Кече архитектура формаларының торышы өчен гомуми мөлкәткә идарә итүне һәм хезмәт күрсәтүне гамәлгә ашыручы милекчеләр, оешмалар җаваплы, алар бурычлы:
- кече архитектура формаларының техник төзеклеген һәм алардан файдалану куркынычсызлыгын тәэмин итәргә (ярыклар, ржавчина, сколлар һәм башка җәрәхәтләре булмау);
- кече архитектура формаларын үз вакытында ремонтлау, алыштыру, пычрактан чистарту, буяу эшләрен башкару, аларны буяу;
- кече архитектура формаларына һәм алар тирәсендәге территорияләргә якын килү юлларын чистарту эшләрен башкару.
5.6. Яшелләндерү өчен җайланмалар
5.6.1. Мобиль һәм вертикаль яшелләндерү өчен, җайланмаларның түбәндәге төрләре кулланыла: трельяжлар, шпалерлар, перголлар, чәчәклекләр, вазоннар. Трельяж һәм шпалер - үрелгән яки таянучы үсемлекләрне яшелләндерү өчен рәшәткә рәвешендә җиңел агач яки металл конструкцияләр, тын ял итү почмакларын оештыру, кояштан ышыклау, мәйданчыкларны, техник җайланмаларны һәм корылмаларны киртәләү өчен файдаланылырга мөмкин. Пергола - беседка, галерея яки лапас рәвешендә агачтан яки металлдан ясалган җиңел рәшәткәле корылма, «яшел тоннель» буларак кулланыла, мәйданчыклар яки архитектура

объектлары арасында күчү. Чәчәклеләр, вазоннар - үсемлек грунты булган кечкенә савытлар, аларга чәчәкле үсемлекләр утыртыла.
5.7. Су җайланмалары
5.7.1. Су корылмаларына фонтаннар, эчәргә яраклы фонтанчиклар, бюветлар, чишмәләр, декоратив сулыклар керә. Су җайланмалары декоратив-эстетик функция башкара, микроклиматны, һава һәм акустик мохитне яхшырта. Барлык төрдәге су җайланмалары да артык суны дренаж челтәренә һәм яңгыр канализациясенә китерә торган су сибү торбалары белән тәэмин ителә.
5.7.1.1. Фонтаннарны кертү вакыты, аларның эш режимнары, касәләрне юу һәм чистарту графигы, технологик тәнәфесләр һәм эшләрне тәмамлау Азнакай шәһәре Башкарма комитеты тарафыннан билгеләнә.
5.7.1.2. Фонтаннар чисталыкта, шул исәптән аларны сүндергәндә дә булырга тиеш.
5.7.2. Фонтаннар проектлана нигезендә индивидуаль проект эшләнмәләре.
5.7.3. Эчәргә яраклы фонтанчиклар ял итү зоналарында һәм спорт мәйданчыкларында урнашкан. Эчәргә яраклы фонтанчик урнаштыру урыны һәм аңа якын килү каты өслек төре белән җиһазландырыла, биеклеге өлкәннәр өчен 90 см һәм балалар өчен 70 см булырга тиеш түгел.
5.7.4. Азнакай шәһәре территориясендәге чишмәләр СанПиН таләпләренә туры килергә һәм санитария-эпидемиология күзәтчелеге органнарының уңай бәяләмәсенә ия булырга тиеш.
Табигый су чыганакларының санитар-экологик һәм эстетик торышы өчен җаваплы предприятиеләр, оешмалар һәм учреждениеләр чишмәләрнең эстетик һәм экологик торышына ярдәм итәргә, ел саен төзекләндерү элементларын төзекләндерергә, буяуга, җыештырырга, су булуны тәэмин итәргә, якын килү һәм каты өслекле мәйданчык, чишмә суы (таләп, труба, башка су төре), су җыю часмасы, су бүлү системасы белән җиһазланырга тиеш.
5.8. "Азнакай шәһәре»муниципаль берәмлеге җиһазлары
5.8.1. «Азнакай шәһәре» муниципаль берәмлеге мебельләренә: иҗтимагый киңлекләр, рекреацияләр һәм ишегаллары территорияләрендә урнаштырыла торган ял эскәмияләренең, эскәмияләрнең һәм өстәлләрнең өстәл уеннары мәйданчыкларында һ.б. керә.
5.8.2. Урнаштыру скамей күздә тотыла каты төрләрен каплау яки фундамент. Ял итү зоналарында, урман паркларында, балалар мәйданчыкларында йомшак катламнарга эскәмияләр кую рөхсәт ителә. Булганда, фундамент аның өлешендә башкарыла түгел выступающими өстендә өслеге җир. Өлкән кешенең ял итү өчен эскәмия биеклеген утыргыч яссылыгына кадәр 420 - 480 мм чикләрендә кабул итәргә тәкъдим ителә. Ял итү өчен эскәмия өслеге агачтан ясала, төрле төр су белән эшкәртү (өстенлекле - пропитка) белән башкарыла.
5.8.3. Урнаштырылган җиһазларның саны территориянең функциональ билгеләнешенә һәм әлеге территориядә килүчеләр санына бәйле рәвештә билгеләнә.

6. Мәйданчыкларны урнаштыру

6.1. Балалар мәйданчыклары
6.1.1. Балалар мәйданчыклары төрле яшьтәге (3 яшькә кадәр), мәктәпкәчә яшьтәге (7 яшькә кадәр), кече һәм урта мәктәп яшендәге (7-12 яшь) балаларның актив ялы һәм уеннар өчен каралган. Мәйданчыклар төрле яшь төркемнәре өчен аерым мәйданчыклар рәвешендә оештырыла, яшь кызыксынулары буенча зоналаштырылган комплекслы уен мәйданчыклары буларак оештырыла.
6.1.2. Торак йортлар һәм җәмәгать биналары тәрәзәләреннән мәктәпкәчә яшьтәге балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр кимендә 10 метр, кече һәм урта мәктәп яшендәге балалар мәйданчыклары - кимендә 20 метр, комплекслы уен мәйданчыклары 40 метрдан да ким булмаган, спорт-уен комплекслары 100 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә. Мәктәпкәчә һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен балалар мәйданчыклары торак төзелеше участогында, кече һәм урта мәктәп яшендәге мәйданчыклар, комплекслы уен мәйданчыклары төркем яки микрорайон Территорияләрендә, спорт-уен комплекслары һәм шуу урыннары - торак район паркларында урнашкан.
6.1.3. Балалар мәйданчыклары транзит җәяүлеләр хәрәкәтеннән, юллардан, борылыш мәйданчыкларыннан, кунак тукталышларыннан, чүп-чар җыю өчен мәйданчыклардан,

автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участокларыннан аерыла.
6.1.4. Балалар мәйданчыкларын реконструкцияләгәндә, травматизм булдырмас өчен, мәйдан территориясендә чыгыш ясаучы тамырлар яки асылмалы Түбән ботаклар, җир өстендәге иске, киселгән җиһазлар (стойкалар, фундаментлар) калдыклары, җиргә тирәнәйтелмәгән металл тыкшынулар (кагыйдә буларак, турниклар һәм таганнар) булу-булмауга юл куярга кирәк. Якынтирә территорияләрне реконструкцияләгәндә балалар мәйданчыклары эшләрне алып бару һәм төзелеш материалларын туплау урыннарыннан аерыла.
6.1.5. Уен җиһазлары сертификацияләнгән булырга, санитар-гигиена нормалары таләпләренә туры килергә, техник эксплуатациядә уңайлы, эстетик яктан җәлеп итә торган булырга тиеш.
6.1.6. Спорт җиһазлары халыкның барлык яшь төркемнәре өчен билгеләнергә һәм спорт, физкультура мәйданчыкларында яки җирлек җирләренең рекреацион зоналары составында махсус җиһазландырылган җәяүлеләр коммуникацияләрендә (Сәламәтлек сукмаклары) урнашырга тиеш.
6.1.7. Физкультура снарядлары һәм тренажерлар рәвешендәге спорт җиһазлары травмалар алудан (ярыклар, сколлар һ.б. булмау) торган махсус эшкәртелгән өслеккә ия булырга тиеш.
6.2. Автостоянкалар
6.2.1. Азнакай шәһәре территориясендә автомобильләрне кыска вакытлы һәм озак саклау өчен, урам (юл йөрү өлешендә билгеләнгән парковка рәвешендә), урамнан тыш ("карман" һәм йөрү өлешеннән чигенү рәвешендә), кунак (торак төзелеше участогында), халык автомобильләрен саклау өчен (микрорайон, район), сатып алу объектлары (объект яки объект яки объектлар Төркеме), башка төр йөк, тоту һ.б.) тукталышларның түбәндәге төрләре күздә тотыла.
6.2.2. Автостоянкалар чикләреннән торак һәм иҗтимагый биремнәр тәрәзәләренә кадәр ераклык «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләр, корылмалар һәм башка объектларның санитар классификациясе» СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03 «Санитар-яклау зоналары һәм предприятиеләр, корылмалар һәм башка объектларның санитар классификациясе» Россия Федерациясе Баш дәүләт санитария табибының 2007 елның 25 сентябрендәге 74 номерлы карары белән расланган «СанПиН 2.2.1/2.1.1/2.1.1.1.1200-03 «Санитар-яклау зоналары һәм санитар классификац предприятиеләр, корылмалар һәм башка объектлар».
Күчмә автостоянкалар мәйданчыкларында инвалидлар автомобильләре өчен урыннар өлешен Россия Төзелеш министрлыгы тарафыннан 2016 елның 14 декабрендәге 798/пр номерлы "Халыкның аз мобильле төркемнәре өчен биналарның һәм корылмаларның уңайлылыгы" СНиП 35-01-2001 нигезендә проектлаштыралар.
6.2.3. Автостоянкалар төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеген кертергә тиеш: каты өслек төрләре, өслекләр бәйләнеше элементлары, бүлү элементлары, яктырту һәм мәгълүмат җиһазлары. Автомобильләрне озак саклау өчен мәйданчыклар навеслар, боксларның җиңел утыртмалары, карау эстакадалары белән җиһазландырыла.
6.2.4. Мәйданчыкларны каплау транспорт юлларының шундый ук өслекләренә проектлана.
6.2.5. Мәйданчыкларда аеру элементлары тамгалар (ак полосалар), яшелләндерелгән полосалар (газоннар), контейнерлы яшелләндерү рәвешендә башкарыла.

7. Яктырту һәм яктырту җиһазлары

7.1. Яктырту һәм яктырту җиһазлары
7.1.1. Төрле шәһәр төзелеше шартларында утилитар, яктылык-су үткәрү һәм яктылык-композицион бурычларны хәл итү максатыннан функциональ, архитектура һәм мәгълүмати яктырту күздә тотыла, шул исәптән шәһәр территорияләрен яктырту һәм яктылык үткәрү ансамбльләре системасын формалаштыру кирәк булганда.
7.1.2. Яктырту җайланмаларының төп өч төркемен (функциональ, архитектур яктырту, яктылык мәгълүматының) проектлаштырганда һәр өч төркемне (функциональ, архитектур яктырту) проектлаштырганда тәэмин ителәләр:
- селитеб территорияләрен ясалма яктыртуның һәм тышкы архитектур яктыртуның гамәлдәге нормаларында каралган символлаштырылган һәм сыйфатлы күрсәткечләр (СНиП 23-05);
- электр җайланмаларын урнаштыру кагыйдәләре (ПУЭ), халыкка хезмәт күрсәтүче персоналга хезмәт күрсәтүче һәм, кирәк очракларда, вандализмнан саклану кагыйдәләре нигезендә җайланмалар эшенең ышанычлылыгы; - кулланыла торган җайланмаларның экономияле һәм

энергоэффективлыгы, электр энергиясен рациональ бүлү һәм куллану;
- яктырту җайланмалары элементларының эстетикасы, аларның дизайны, көндезге һәм төнге вакытта кабул ителүен исәпкә алып, материаллар һәм эшләнмәләрнең сыйфаты;
- җайланмаларның төрле режимнарында хезмәт күрсәтү һәм идарә итү уңайлылыгы.

7.2. Функциональ яктырту

7.2.1. Функциональ яктырту (ФО) Транспорт һәм җәяүлеләр зоналарында юл катламнарын һәм киңлекләрен яктырту стационар җайланмалары белән гамәлгә ашырыла. ФО урнаштыру подразделяются: гадәти, высокомачтовые, парапетные, газонные һәм встроенные.

7.2.2. Гадәти светильниклар баганаларда (чәчәкләр, консольләр), асылмалы яки фасадларда (бра, плафоннар) 3-15 м биеклектә урнашкан.

7.2.3. Югары температуралы җайланмаларда яктырту приборлары (прожекторлар яки яктырткычлар) 20 метр биеклектәге терәкләрдә урнашкан. Бу җайланмалар киң киңлекләрне, транспорт чишелешләрен һәм магистральләрне, ачык паркингларны яктырту өчен кулланыла.

7.2.4. Парапетлы җайланмаларда яктырткычлар юлүткәргечләрнең, күперләрнең, эстакадаларның, пандусларның, юл чишелешләренең, шулай ук тротуарларның һәм мәйданчыкларның юл өлешен чикләүче 1,2 метрга кадәр биеклектәге парапет сызыгы яки пунктир белән салыналар. Аларны куллану техник-икътисадый һәм (яки) сәнгать аргументлары белән нигезләнә.

7.2.5. Газон яктырткычлары газон, чәчәкләр, җәяүлеләр юллары һәм мәйданчыкларны яктырту өчен хезмәт итә. Алар җәмәгать киңлекләре һәм рекреация объектлары территорияләрендә минималь вандализм зоналарында карала.

7.2.6. Баскычка төзелгән яктырткычлар, идән асты стеналары, коймалар, биналар һәм корылмаларның цокольләре иҗтимагый билгеләнештәге территорияләрнең җәяүлеләр зоналарын яктырту өчен файдаланыла..

7.3. Архитектура яктыртуы

7.3.1. Архитектура яктыртуы (АҖ) кичке шәһәрдә сәнгать-Сәнгать визуаль мохит формалаштыру, һәйкәлләрне, инженерлык һәм монументаль сәнгатьне, доминант һәм истәлекле объектларны, ландшафтлы композицияләрне ачыклау, караңгылыкны һәм образлы интерпретацияләү, яктылык ансамбльләрен булдыру өчен кулланыла. Ул объектларны яктыртуның стационар яисә вакытлыча җайланмалары, башлыча, аларның фасад өслекләрен тышкы яктырту белән тормышка ашырыла.

7.3.2. АО вакытлы җайланмаларына бәйрәм иллюминациясе керә: яктылык гирляндалары, челтәрләр, контурлы обтяжлар, светографик элементлар, панно һәм күләмле композицияләр кыздыру лампаларыннан, разрядлы, яктылык диодлары, яктылык проекцияләре, лазер рәсемнәре һ.б.

7.4. Яктылык мәгълүматы

7.4.1. Яктылык мәгълүматы (СИ), шул исәптән дөньяви реклама, җәяүлеләрне һәм автотранспортны йөртүчеләрне шәһәр киңлегендә юнәлдерергә һәм яктылык-композицион бурычларны хәл итүдә катнашырга тиеш. Мондый мәгълүмат элементларының урнашу, габаритлары, формалары һәм яктылык төстәге параметрлары, халыкның яшәү уңайлылыгын бозмый торган, гамәлдәге юл хәрәкәте кагыйдәләренә каршы килмәгән яктылык ансамбленең гармониялелеген тәэмин итә.

7.5. Яктылык чыганаклары

7.5.1. Функциональ һәм архитектур яктырту стационар җайланмаларында энергиянең нәтиҗәле чыганаклары, яктырту приборлары һәм системалары, дизайн һәм эксплуатация характеристикалары буенча сыйфатлы эшләнмәләр һәм материаллар: терәкләр, кронштейннар, саклагыч рәшәткәләр, экраннар һәм гамәлдәге милли стандартлар таләпләренә җавап бирә торган конструктив элементлар кулланыла.

7.5.2. Функциональ яктырту җайланмаларында света чыганаклары ориентация таләпләрен, яхшыртуны, уңай күрү шартларын формалаштыруны, шулай ук, кирәк булган очракта, яктылыкны зоналаштыруны исәпкә алып сайлана.

7.5.3. Архитектур яктырту һәм яктылык мәгълүматы җайланмаларында ак яки төсле ут чыганаклары кулланыла, яктылык һәм төсләр адаптациясенең формалаштырыла торган шартларын исәпкә алып, барлык төркемдәге яктырту җайланмаларының уртак гамәле белән

барлыкка килә торган суммар күрү эффекты кулланыла.
7.6. Транспорт һәм җәяүлеләр зоналарын яктырту
7.6.1. Транспорт һәм җәяүлеләр зоналарын функциональ яктырту җайланмаларында турыдан-туры, таралган яки чагылдырылган утның аскы өлешенә юнәлдерелгән яктырту приборлары кулланыла. Чикләнмәгән яктылык бүлү (үтә күренмәле яки яктылыкны сибә торган материалдан шарлар тибындагы) яктырткычларны газон, фасадларда (бра һәм плафоннар тибындагы) һәм тәрәзә һәм консоль приборлары булган Терәкләрдә куллану рөхсәт ителә.
7.6.2. Урамнарның машиналар йөрү өлешен һәм аларга бәйле тротуарларны яктырту өчен интенсив җәяүлеләр хәрәкәте зоналарында төрле биеклектәге яктырткычлар белән ике консоль баганалар кулланыла.
7.6.3. Транспорт һәм җәяүлеләр зоналарын яктырткычларны функциональ яктырту тибын, урнашу урынын һәм ысулын сайлау яктылык киңлекләренең формалашкан масштабын исәпкә алып гамәлгә ашырыла. Урамнарның, юлларның һәм мәйданнарның машиналар йөрү өлеше өстендә баганаларда яктырткычлар кимендә 8 метр биеклектә урнаштырыла. Җәяүлеләр зоналарында Терәкләрдә яктырткычлар куюның биеклеге, кагыйдә буларак, 3,5 метрдан да ким булмаган һәм 5,5 м дан да артмаган булырга мөмкин. Яктырткычлар (бра, плафоннар) юлларны, тротуарларны һәм биналар янындагы мәйданчыкларны яктырту өчен кимендә 3 м биеклектә билгеләнә.
7.6.4. Магистраль урамнарның (шәһәр һәм район) машиналар йөрү өлешен яктырту өчен урам яктырткычлары баганалары борт ташының лицевой чигеннән терәк чоколына кадәр 0,6 метр ераклыкта урнашырга мөмкин, җирле әһәмияттәге урам челтәрендә бу араны автобус хәрәкәте булмаган, шулай ук йөк машиналарының даими хәрәкәте булган очракта 0,3 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә. Шуны да исәпкә алырга кирәк, таяныч янгын гидранты һәм урам һәм юлларның машиналар йөрү өлеше арасында булырга тиеш түгел.
7.6.5. Магистраль урамнар һәм юллар кисешкән урыннардагы терәкләр, кагыйдә буларак, тротуарлар күмелә башлаганчы һәм аларны урнаштыру линиясенең бердәм төзелешен бозмыйча, төрле керү юлларыннан 1,5 м дан якынрак урнаштырыла.
7.7. Яктырту җайланмаларының эш режимнары
7.7.1. Электр энергиясен рациональ файдалану һәм шәһәр мохитенең визуаль төрлелеген тәэмин итү максатларында яктырту җайланмаларының барлык өч төркемен (ФО, АЖ, СИ) проектлаганда, караңгы вакытта аларның түбәндәге эш режимнары күздә тотыла:
-кичке эш режимы, бәйрәм яктырту системаларыннан тыш, ФО, АҖ һәм СИ стационар җайланмалары эшләп торганда;
- төнге кизү тору режимы, ул вакытта ФО, АҖ һәм СИ җайланмаларында яктырту приборларының бер өлеше сүнергә мөмкин, бу - җирле үзидарә органының яктырту нормалары һәм норматив актлары белән рөхсәт ителә;
- бәйрәм режимы, анда җирле үзидарә органының норматив актлары белән билгеләнә торган тәүлек һәм атна көннәрендә өч төркемнең барлык стационар һәм вакытлыча яктырту җайланмалары эшли;
- ФО һәм АҖнең Стационар һәм вакытлыча җайланмалары өчен рекреацион зоналарда (кышын, көзен) каралган сезонлы режим.
7.7.2. Яктырту җайланмаларының барлык төркемнәрен кертү, аларның ведомствога карамавына карамастан, кич белән табигый яктырту дәрәҗәсе 20 лк га кадәр кимегәндә башкарылырга мөмкин. Яктыртуны өзү башкарыла:
- ФО җайланмасы - иртән яктылыкны 10 лкага кадәр арттырганда; төнге режимга күчкәндә урам яктырткычларының бер өлешен сүндерү вакыты җирле үзидарә органының норматив актлары белән билгеләнә;
АО җайланмасы - җирле үзидарә органының норматив актлары нигезендә, ул яктыртыла торган күпчелек объектлар өчен кышкы һәм җәйге яртыеллыкта төн уртасына кадәр һәм төнге сәгать берләргә кадәр кичке режим билгели, ә кайбер объектларда (вокзалларда, шәһәргә керү һ.б. ш.) АО җайланмалары кояш баеганнан алып таң атканга кадәр эшли ала;
- СИ җайланмаларын куллану-тиешле ведомстволар яки хуҗалар карары буенча.
7.7.3.Үз белдегең белән чыбыкларны һәм кабельләрне челтәрләргә һәм тышкы яктырту җайланмаларына тоташтыру һәм тоташтыру тыела.

Торак йорт һәм йорт ягына, җир кишәрлегенә карата тиешле рөхсәтеннән башка урам утлары приборларын үз белдеге белән әйләндерү тыела.

8. Шәһәр мохитенә карата аерым таләпләр

8.1. Шәһәр мохитенә карата аерым таләпләр

8.1.1. Торак мохитен төзекләндерү объектларын, урамнарны һәм юлларны, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда, өлкән яшьтәге кешеләр һәм инвалидлар өчен шәһәр тирәлеген алу, әлеге объектларны өлкәннәрнең һәм инвалидларның күчеп йөрүенә ярдәм итә торган элементлар һәм техник чаралар белән тәэмин итү күздә тотыла.

8.1.2. Өлкән яшьтәге кешеләрне һәм инвалидларны йөртүгә ярдәм итә торган техник чараларны һәм җиһазларны проектлау, төзү, урнаштыру заказчы тарафыннан расланган проект документациясе нигезендә яңа төзелештә гамәлгә ашырыла.

8.2. Территорияне бәйрәмчә бизәү

8.2.1. Шәһәр җирлеге территориясен бәйрәм белән бизәү дәүләт һәм шәһәр (авыл) бәйрәмнәрен уздыру чорына җирле үзидарә органының норматив-хокукый акты, истәлекле вакыйгаларга бәйле чаралар нигезендә башкарыла.

Биналар, корылмалар шәһәр җирлеге территориясен бәйрәмчә бизәү концепциясе кысаларында аларның хуҗалары тарафыннан рәсмиләштерелә.

8.2.2. Гомумшәһәр (авыл) тантаналы һәм бәйрәм чаралары үткәрүгә бәйле эшләр оешмалар тарафыннан мөстәкыйль рәвештә үз акчалары хисабына, шулай ук әлеге максатларга муниципаль берәмлек бюджетында каралган акчалар чикләрендә җирле үзидарә органы белән килешүләр буенча гамәлгә ашырыла.

8.2.3. Бәйрәм бизәлешенә милли флаглар, лозунглар, гирляндалар, паннолар, декоратив элементлар һәм композицияләр, стендлар, киоск, трибуналар, эстрада урнаштыру, шулай ук бәйрәм иллюминациясе урнаштыру кертелгән.

8.2.4. Бәйрәм бизәлеше концепциясе чаралар программасы һәм объектларны һәм бәйрәм бизәлеше элементларын урнаштыру схемасы белән билгеләнә.

8.2.5. Бәйрәм бизәлеше элементларын әзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен көйләүнең техник чараларын төшерергә, җимерергә һәм начарайтырга киңәш ителми.

8.2.6. Юридик затлар һәм индивидуаль эшкуарлар - сәүдә, җәмәгать туклануы стационар булмаган объектлар хуҗалары, арендаторлары һәм башкалар, шулай ук мәдәни-массакүләм һәм спорт чараларын оештыручылар чаралар үткәрү чорында калдыклар җыю өчен биотуалетлар һәм чүп-чар җыю (контейнерлар) каты өслекле өслеккә урнаштырырга, аларга хезмәт күрсәтүне оештырырга һәм гамәлгә ашырырга, янәшәдәге территорияне җыештырырга һәм калдыкларны алып чыгарга тиеш.

9. Төзекләндерү кагыйдәләрен бозган өчен җаваплылык

Әлеге кагыйдәләрне бозуда гаеплеләр административ хокук бозулар турында 2006 елның 19 декабрендәге 80-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы кодексы нигезендә административ җаваплылыкка тартыла.